

Dnesek

Nezávislý
43
týdeník

ROČNÍK II.

V PRAZE 29. LEDNA 1948

CENA Kčs 3.50

Hospodářská politika v nové ústavě

RE

Hlas mrtvého

EDVARD VALENTA

K útoku na Svobodné noviny

Dr FRANTIŠEK LAICHTER

Člověk Henry Wallace

Dr OTTO RÁDL

A přece tedy most

EDVARD CENEK

Mezi spravedlností a zločinem

IVAN PFAFF

Deset neděl v pohraničí

AGNUS

Očista na Slovensku — Je inteligence bez zájmu? — Jaký bude výsledek? — Rozumný návrh — Studenti budou sněmovat — O nový platový zákon pro státní a veřejné zaměstnance — Kříže se dostávají do škol — Streptomycin a kapesné — Agenti s knihami — Je vidět strach? — Červený kříž — K porodu na bicyklu — Bílá kronika — Nemocní mezi námi — Lidospráva a pan zemský poslanec

KRITICKÝ MĚSÍČNÍK

1-2

Zahájil XI. ročník dvojčíslem

REDIGUJE VÁCLAV ČERNÝ

Z nových epigramů Jiřího Maška

VÁCLAV ČERNÝ: Socialistický rok 1848 a jeho dědictví.

PAVEL EISNER: Heine.

KAREL KRAUS: Pocty hercům.

ANTONÍN HRUBÝ: Olbrachtův «Dobyvatel».

ROBERT KONEČNÝ: K problémům sovětské filosofie.

A ještě o národním umělectví — Jakubě Demle — Průhled do nových knih — Na okraj doby.

Dvojčíslo o 48 stranách za 12 Kčs — předplatné na celý rok 100 Kčs (480 stran, 20 sešitů). Vyžádejte si ukázkový sešit u knihkupců nebo přímo v administraci Praha I, Národní třída 9.

Pro profesory, učitele, historiky, osvětové pracovníky a kulturní referenty je nepostradatelný časopis

ČESKÝ LID

měsíčník pro dějiny venkova a národopis

Vychází ve dvojčíslech o 48 stránkách, s čtyřstránkovou obrazovou přílohou na křídovém papíře.

6 čísel ročně Kčs 120.—. Jednotlivé dvojčíslo Kčs 20.—.

Vydává „Brázda“, tisk, vydavatel. a nakl. podniky čes. zemědělců, Praha II, Jana Opletala 3.

NOVA GENE RACIA

je časopis
slovenskej
inteligencie
navazujúcej
na tradíciu
hlasizmu

Redakcia a administrácia Bratislava, Palisády 64/I.
Ročné predplatné Kčs 90.—.

Z obsahu 1. čísla. III. roč.:

Tragédia jednej strany? ● Osud generácie ● VII. odbor
● Hospodárska bilancia ● Povedzme si pravdu! ● Hľa,
úrad ustupil ● Rok návratu

OBSAH DNEŠKA Č. 42: Dr FRANTIŠEK KAFKA: Kdo bude kandidovat? — RE: Sociální politika v nové ústavě. PARDUS: Stávka, která byla výstrahou. — J. P. SARTRE: Vysvětlení. — VLASTIMIL KOMÁREK: Venkov hovoří. Dr JAROMÍR PSENIČKA: Zločinnost v revoluci. — IVO NAVRÁTIL: Uměl člověk. — Slovenský žiak odpovedá svojmu českému profesorovi. — Odpověď českého profesora bývalému slovenskému žákovi. — Rod zobcovitých. Pero mu zůstalo. — Nejkrásnější dárek pro republiku. — Kremelský orloj a zákon 143/1946. — Výroba a distribuce. Lidé a revoluce. — Duha nad benzinem. — O slovenském národním soudu. — Studenti a politika. — Pedagogické fakulty. — Inteligence bez zájmu. — Vyučování ruštině.

YDÁVÁ SDRUŽENÍ KULTURNÍCH ORGANISACÍ

YCHÁZÍ TÝDNĚ VE ČTVRTEK

REDAKCE A ADMINISTRACE PRAHA I, NÁRODNÍ TR. 9

Telefon číslo 390-51 až 54. — Účet poštovní spořitelny číslo 36.622. — Nevyžádané rukopisy se nevracejí. — Předplatné na rok Kčs 168.—, na půl roku Kčs 84.—, na čtvrt roku Kčs 42.—, jednotlivá čísla Kčs 3.50 — Dohledací pošt. úřad Praha 25. — Odpovědný zástupce listu redaktor Ed. Valenta. — Tiskárna Melantrich, Praha II, Václavské nám. 36.

Dnesek

řídí Ferd. Peroutka

Hospodářská politika v nové ústavě

Návrh hospodářské kapitoly nové ústavy, jež má petrifikovat hlavní vymoženosti a zásady nového hospodářského řádu, obsahuje tato ustanovení: definici hospodářské soustavy ČSR, účel, poslání tohoto hospodářského řádu a funkce státu v něm, záruku rovnosti uznávaných forem hospodářského podnikání, vymezení státního vlastnictví, rozsah znárodnění a státního monopolu, ustanovení o formě znárodněného podnikání, o poměru státu k národním podnikům, ustanovení o družstevnictví, ustanovení o režimu půdy, ústavní ochranu drobných podniků zemědělských, živnostenských, řemesla a maloobchodu, zákaz monopolních organizací a ustanovení o hospodářském plánu, jeho povaze a závaznosti.

Obecně lze říci, že při jednání parlamentních orgánů o těchto otázkách byly dány výchozí postoje dvěma hlavními protipóly: jednak etatistickou snahou po posílení svrchovanosti státu, důvěrou ve státní mechanismus plánového hospodářství, důvěrou v účinnost státních zásahů a státního dozoru pokud jde o sociální spravedlnost, důvěrou v systém a nedůvěrou v člověka; na opačné straně byl pak dán výchozí bod především obavou před tímto přílišným posílením státu, před přílišným hospodářským sešněrováním, obavou před nahromaděním rizika národního hospodářství na jedinou formu podnikání, snahou po udržení pluralistické hospodářské soustavy.

Jestliže dva hlavní úkoly této kapitoly byly zakotvení znárodnovacích dekretů a poskytnutí ochrany drobnému a střednímu soukromému podnikání, projevilo se to v politických jednáních tak, že na jedné straně byla neochota jít dále než dekrety nebo k tomu připravovat půdu a na druhé straně byla neochota poskytnout ústavní ochranu také střednímu soukromému podnikání.

Hned první ustanovení,

definice hospodářské soustavy,

bylo otázkou převážně politickou. Komunisté navrhuji do čela kapitoly tento paragraf: »Hospodářským základem ČSR je soustava, která vzešla z národní a demokratické revoluce českého a slovenského lidu. Výsledky této revoluce, zejména znárodnění a vnitřní osídlení, se touto ústavou slavnostně potvrzují.« Je zde položen důraz na hospodářský systém, který však opatrně není blíže vyjádřen a interpretovat tuto »soustavu«, která podle některých soustavou vůbec není, by bylo možno dosti široce. Protinávrh jak lidovců tak národních socialistů klade však na první místo účel hospodářského řádu, zdůrazňuje člověka, nikoli systém. A pokud jde o systém samotný, kladený zde na druhé místo, je v protinávruh blíže určen a zahrnuje výslovně jak podnikání státu, samosprávy, znárodněných podniků, tak i podnikání družstev a podnikání soukromé. Zdá se, že šlo v podstatě o výslovné uznání (a na čelném místě) plurality hospodářského řádu a o důsledky z toho plynoucí. Tento politický spor se přenáší pak i do dalšího paragrafu, který formuluje

funkci státu v hospodářském životě. Zde stojí proti sobě dikce »stát sečleňuje a usměrňuje veškerý hospodářský život svým zákonodárstvím a jednotným hospodářským plánem« a dikce »stát sečleňuje a usměrňuje hospodářskou činnost tak, aby posiloval rovnoměrně výrobnost všech výrobních hospodářství«, a konečně dikce »stát sečleňuje a usměrňuje všechna tato hospodářství tak, aby se uplatňovala odpovědnost společenská při zachování zásady svědomitosti«. Na jedné straně tedy důraz na stát a jeho plán, na dru-

hé snaha zajistit respektování všech forem hospodářské činnosti a tím také zajistit větší hospodářskou svobodu.

Rovnost všech forem podnikání,

kteřá má být obsahem dalších ustanovení, odhalila rozdíly v koncepci ještě hlubší. Komunisté přiznali úmysl chránit ústavou jen obě křídla podnikání: znárodněná a drobná. Střední nikoli. Závazek budovatelského programu, který mluví také o ochraně středního soukromého podnikání, považují za závazný jen po dobu dvouletého plánu. Říkají, že zajistit ochranu t. zv. střednímu podnikání a velkoobchodu znamená zatarasit cestu k socialismu, že jsou pro favorisování národních podniků. Oponentům tohoto názoru jde o rovnost postavení všech druhů podnikání, o právně stejné postavení a stejné pracovní podmínky. Domnívají se, že jen tak je možno zachránit soukromé podnikání před likvidací, kterou považují za nezdravou, neboť každá forma podnikání a každý obor jeho má jiné optimální podmínky a nelze šťastně stésnat veškerý hospodářský život do jediného schématu. Tito oponenti považují také za neupřímnou argumentaci komunistů, že soukromé podnikání znamená nutně vykořisťování, neboť se domnívají, že jsou-li dány státním zákonodárstvím všechny pracovní podmínky a kalkulace jako v národním podniku, je zde jen příležitost k soutěži, nikoli však k vykořisťování. — Rozsah státního vlastnictví, navrhovaný zpravodajem, nebyl považován ostatními stranami za důležitý, a nebude do ústavy pojat. Formulace

rozsahu znárodnění,

praví, že »důležitá odvětví hospodářského podnikání, zejména v oboru těžby nerostného bohatství, průmyslu a peněžnictví jsou podle zvláštních ustanovení zcela nebo zčásti znárodněna«, byla politicky nesporná. Pokud však jde o případné omezení nebo rozšíření znárodnění, byly zde značně rozdíly mezi pojetím levice, pravice i soc. dem. středu. Opět se tu střetli tendence rozšiřovat sféru podnikání státního či veřejného se snahou zachovat pluraritu, soutěž a vyhnout se monopolu. Komunisté hodlali vyřešit problém změnou ve znárodnění větou: »Rozsah tohoto znárodnění nemůže být omezen.« Naproti tomu pravice (nár. soc., lidovci a slov. demokrati) doporučovali formulaci, která by umožňovala provést změnu v rozsahu znárodnění oběma směry, jak k rozšíření, tak k omezení, avšak jen kvalifikovanou většinou — ústavním zákonem. Sociální demokrati uplatňovali a uplatnili pak, připojivše se k návrhu, podle něhož je možné případné pokračování ve znárodnění obyčejným zákonem, důležitý odstavec, který praví, že jiné hospodářské podnikání (t. j. jiné než to, které bylo znárodněno známými dekrety), může být znárodněno, žádá-li to důležitý státní nebo národohospodářský zájem. Při tom je samozřejmé, že tento odstavec se vůbec netýká řemesel a maloobchodu, u nichž vzhledem k povaze jejich podnikání nelze o znárodnění mluvit.

Pokud jde o vyjádření

státního monopolu podnikání ve znárodněných odvětvích

spatřují v něm význam jen komunisté; ostatní se domnívají, že toto ustanovení není v ústavě nutné.

Organisace znárodněného podnikání

ve formě národních podniků není otázkou politickou. Pokud však šlo o další část tohoto ustanovení, že ve formě národních podniků může být organisováni i podnikání

provozované státem nebo jinými podniky, které státu náležejí nebo jsou pod výhradným vlivem státu nebo národních podniků, projevíli zástupci nár. soc., lid. a slov. dem. nesouhlas s poslední částí souvětí, pokládajíce pasus »nebo pokud jsou pod výhradným vlivem státu nebo národních podniků« za příliš neurčitý. Smyslem výhrad byla ochrana vlastníků nestátních podniků před zásahy jinou cestou než je znárodnění. Obava před zneužitím tohoto ustanovení projevila se pak návrhem, aby tato organizace národních podniků se mohla dít jen formou zákona. Tato část ústavy má také vyjádřit, pokud možno, přesně vztah státu k národním podnikům. Problém však je převážně stylistické povahy, neboť materiálně je věc již řešena ve znárodnovacích dekretech.

Otázka družstevnictví

a jeho podporování státem by nebyla sporná, kdyby návrh zpravodajův nepřicházel s rozlišováním družstevnictví a lidového družstevnictví. Má se tím čelit zastřeným formám družstevnictví, pouhé stavovské pomoci, které nejde o »všeúčinnost a celonárodní prospěšnost«, a kterým se proto nezamýšlí státní ochrana a podpora poskytnout. Státem podporována mají být jen družstva stát podporující. Jakkoli byl vysloven taktika obecný souhlas s tendencí, aby jen družstva se sociální tendencí byla podporována, bude nutno hledat účinný zákonný prostředek. Návrh strany lidové však spočíval na myšlence zcela odlišné. Podporu družstvům měl by stát poskytovat jen při jejich zakládání. Jakkoli další favorisace družstev, jakmile družstva prokáží schopnost konkurovat s ostatními formami podnikání, má ustát, neboť tím by byla porušována rovnost postavení všech tří forem podnikání.

Režim půdy

byl vedle ochrany středního podnikání jedním z nejtěžších a nejpolitictějších problémů. »Půda tomu, kdo na ní pracuje!« »Zemědělská výroba nechť se opírá o vlastnický poměr zemědělců k půdě!« »Soběstačnost zemědělců!« Tato, a ještě další hesla tvořila politicky různobarevné premisy řešení režimů půdy. Politického řešení, na jehož jednom konci může být nucená nebo »dobrovolná« kolektivisace s hlediska mechanisace a racionalisace nesamostatných zemědělských usedlostí, a na jehož druhém konci propachtování půdy a bezpracné zisky, odloží i v demokracii socialisující. Na obou koncích tedy, nebo píše na obou krajích řešení ztráta nezávislosti a jakési proletarisace, byť různé podoby. A mezi těmito politickými postuláty stojí věda se svými naprosto neabsolutistickými pronášenými soudy, věda předestírající řadu kritérií správné zemědělské politiky. Neboť jiná bude zemědělská politika, půjde-li státu o výživu, nebo o udržování biologického reservoiru obyvatelstva, nebo o nejdokonalejší využití pracovní kapacity obyvatelstva, nebo o finanční efekt zemědělské produkce, neboť to všechno se významně projevuje ve změnách co do optimální výměry půdy a v důsledku toho i ve změnách v poměru člověka k půdě. Teprve rozhodnutím těchto primárních, předběžných otázek je možno odpovědně rozhodnout také otázku vhodné výměry půdy, ať pro jednotlivce nebo rodinu, otázku vlastnictví půdy, otázku kolektivisace či vytváření soběstačných hospodářských celků. Ale politická lohoda je 50 hektarů, proto spor mohl být jen o to, zda 50 ha orné nebo veškeré půdy může vlastnit jednotlivec. A zda jednotlivec 50 ha nebo celá rodina společně hospodaří. Konečně také spor o to, zda půda nad 50 ha musí být státem zabráná, nebo zda jen může být zabráná v případě potřeby a za náhradu.

V dalším ustanovení navrhuje levice zásadu, že drobné podniky zemědělské a živnostenské, jakož i jiná zaměstnání převážně pracovní požívají zvláštní péče se strany státu. V pojetí pravice zní tato zásada oněkud jinak a má také jiný obsah, neboť praví: »Drob-

né a střední podnikání soukromé budiž státem podporováno tak, aby mu byl zaručen nerušený rozvoj. Podnikání, u něhož převažuje osobní pracovní výkon, budiž předmětem zvláštní péče státu.« Druhá zásada tohoto paragrafu, že řemeslo a maloobchod nemohou být znárodněny leč ústavním zákonem, je sociálními demokraty považována za zbytečnou, neboť základním předpokladem jakéhokoli znárodnění je dosažení určité vyšší výrobní úrovně a většího rozsahu podnikání. A to nepřichází u řemesel a maloobchodu v úvahu. Podobné ustanovení mohli by podle nich mít význam jen psychologický. Pravice opět navrhuje na toto místo ustanovení, jež by mělo obsahově korespondovat s onou druhou zásadou, avšak má poněkud jiný obsah, neboť se má stát kvalifikovanou hrází proti dalšímu znárodnění, jak to odpovídá jejím ekonomickým názorům a politické ideologii: »Drobné a střední podnikání může být znárodněno jen ústavním zákonem.

Zákaz monopolních organizací,

směřujících k potlačení soutěže, týká se arci jen soukromých monopolních organizací, zejména kartelů, trustů a syndikátů, a má se tím zahránit výdělečné činnosti takových organizací a postavit každé počínání jejich, i nevýdělečné, pod státní dozor. Naproti tomu nemá toto ustanovení nikterak bránit syndikalisaci podnikání národního. Ustanovení o hospodářském plánu, jeho povaze a závaznosti, jimiž je kapitola hospodářská uzavírána, obsahují tyto hlavní zásady: plán připravuje na určité časové období vláda a vláda jej také provádí. Národní shromáždění plán schvaluje, dávajíc mu povahu zákona, a kontroluje jeho provádění. Požadavek, aby každý, komu připadá jakýkoliv úkol při provádění plánu, byl povinen jej vykonávat svědomitě a hospodárně podle svých osobních a hospodářských možností a aby osoby fyzické i právnické byly povinny přizpůsobit svou hospodářskou činnost jednotnému hospodářskému plánu, považují nár. soc., lidovci a demokrati za příliš dalekosáhlý a jsou ochotni přistoupit jen na obecnější klausuli, že občané jsou povinni plnit odpovědně a svědomitě své úkoly, které mají v hospodářském životě jako soukromníci nebo veřejní činitelé. Politikum ustanovení o hospodářském plánu zůstává však nevyřešeno. Neboť rozhodující a hospodářskou citlivost občanů zasahující je nikoli ustanovení o plánu, nýbrž jeho obsah. Plán může být rámcový a může ponechat občanům poměrně značnou volnost, ale může být také plán, dotýkající se hluboce spotřebních zvyklostí i veškeré výroby. A tuto otázku obsahu plánu bude nutno řešit vždy znova, neboť ústava o tom nemůže mít podrobné ustanovení. Re

poznámky

Jaký bude výsledek?

V novinách byla zpráva, kterou podala v průmyslovém výboru ÚNS páni ministryně průmyslu inž. Jankovcová o výsledcích prací odborné komise znalců ve Stalinových závodech. Tito znalci prý řekli: Naproti tomu nelze se příznivě vyslovit o správě, údržbě a celkové organizaci závodu. Zdá se, že ne vždy všechna důležitá a odpovědná místa byla svěřena lidem, kteří mají dostatečné odborné a praktické zkušenosti a že některým z nich není technická a hospodářská prosperita závodu jediným hlediskem, kterému podřizují svá rozhodování. Závodu chybí organizace, kterou by byly přesně vymezeny a stanoveny povinnosti a práva jednotlivých vedoucích. V dalším odborníci naznačili základní cestu k nápravě i hlavní důsledky této nápravy m. j. ušetření asi 3000 pracovních sil.

Páni ministryně sdělila výboru, že v důsledku této zprávy požádala gen. ředitele Čs. chemických závodů dr. Martinka, aby byla v organizaci podniku zjednána náprava podle doporučení odborné komise a zdůraznila zejména, že »nesmí býti již nadále možné, aby nepovolaní činitelé zasahovali neoprávněně a nevhodně do kompetence vedení«. Ministryně

sdělila výboru, že uložila gen. řediteli, aby jí oznámil, jak bude provedeno snížení počtu zaměstnanců. Obsazení vedoucích míst, zvláště po straně odborné kvalifikace, bude přezkoušeno.

Tož paní ministryně vytáhla do boje proti nejhorším nepřátelům našeho národného průmyslu — proti neodbornosti ve vedení a nežádoucím a neoprávněným vlivům na toto vedení. Výborně. Každý, kdo je dobrý, pojď pod její korouhev. Ale. Všichni víme, že tyž zápas začal už býv. ministr Laušman, ba že se do něho vložil celou svou chlapeckou osobností, a přece nemůže říci, že vyhrál. Prosíme proto paní ministryni, aby nepovolovala, aby za 2 či za 3 týdny znovu předstoupila před parlamentní výbor a sdělila: Generální ředitel dr. Martínek mi oznámil, že dal provést ta a ta opatření, toto ještě zbývá provést, dnešní stav ve Stalinových závodech je takový. Jděte se přesvědčit. *Jesenius*

Rozumný návrh

Místní osvětová rada v Kunštátě podala návrh všem politickým stranám, aby nebyly tištěny volební a agitační plakáty a jiné volební tiskoviny, a aby ušetřený papír byl věnován pro tisk školních učebnic. Provedení tohoto návrhu by se setkala s obecným souhlasem a to i tehdy, kdyby byl ještě rozšířen: aby peníze, připravené na volby, byly dány na něco trvalejšího, užitečnějšího, než je volební agitace. Hledá se organizace, která by měla dosti sil, aby tento návrh přednesla tak důtklivě, aby se o něm vážně uvažovalo. Ovšem: která z našich organizací má tolik sil, aby se s úspěchem mohla opřít proti rozjeté mašinérii našeho stranicví?

U před válkou se mnoho uvažovalo o úpravě právního postavení politických stran. Dnes jejich moc o mnoho vzrostla. Jsou nositelkami veřejného života a proto tím potřebnější by bylo postavit jejich život na pevné právní základy. Bylo by také velmi důležité, kdyby stranici, voliči a občané se dozvěděli, kolik která strana vydá na volby a kolik vcelku stojí volby. Pak by se jistě více uvažovalo o omezení volební agitace, o to, aby peněz k volbám přichystaných se užilo lepe, trvaleji, prospěšněji.

Politické strany se domnívají, že ostrou tóninou předvolební zvýší zájem širších vrstev o veřejný politický život. Ale jedním z hlavních znaků života lidí po druhé světové válce, který se uplatňuje i ve veřejném životě, je: únava. Touha po nějaké jistotě. Prudký volební boj neodstraní tuto únavu, ještě jí zvýší. Kdyby se opravdu strany Národní fronty sešly k poradě, jak omezit volební boj na míru, neprovlnily by se tím na svých stranických zájmech. Je ovšem přirozené, že právě před volbami politické strany budou spíše hledat a vyzdvihovat, co je děli, než hledat, co by je mělo svést u jednoho stolu. Stranická diferenciacce pokročila u nás příliš hluboko, než aby volební agitaci mohli ovládnout lidé dobré vůle, kteří nevidí potřebu hnát u nás věci na ostří nože. Kdyby bylo možno u nás uspořádat hlasování o tom, má-li být volební agitace omezena na míru co možno nejmenší, nebylo by třeba se obávat o výsledek tohoto hlasování.

Potřebujeme zvýšit zájem lidu o veřejný život. Lidé po druhé světové válce jsou unavení. Podráždění. Nedůvěřiví. Což nejsou vlastnosti, s kterými se dobře pracuje. A není dobře je posilovat prudkou volební kampaní, která ty druhé lidi jako zlé Dětrichy, aby všechny ctnosti Fridolinu vyhránila pro «naši stranu».

V. G.

Studenti budou sněmovat

Na 30. ledna bylo svoláno valné shromáždění pražského SVS. Po loňském bouřlivém 31hodinovém zasedání bude jistě letošní studentské sněmování středem zájmu. Vzhledem k tomu, že se zasedání bude konat na počátku roku, v němž vzpomínáme 600 let od založení university Karlovy, bylo by jistě záhodno, aby studentský parlament rokoval důstojně. Ale našli se partajníci, kteří po valné hromadě mediků, letos nejslušnější z velkých, říkali: »To nebyla žádná valná hromada, lidé si nepřišli na své...«

Je několik sporných otázek, které si žádají řešení. Jednou z nich je členství v ROH. Řeklo se kdysi, že kolektivní členství studentů v ROH je výrazem solidarity mladé inteligence s pracujícím lidem. Je však na bíle dni, že odbory nejsou jediným reprezentantem pracujících. Kdyby tudíž studenti chtěli být solidární se všemi pracujícími (a to jistě chtějí být), měli by podle této theorie být také kolektivními členy svazu zemědělců, řemeslníků, obchodníků ústředí hospodyn a mnohých jiných korporací. Ve skutečnosti jediným přijatelným důvodem pro členství studentů v ROH je,

že studentské organizace jsou v podstatě organizacemi odborovými. Naskytne se otázka, proč tedy by studentský svaz nemohl být jedním ze svazů ROH? Především si studenti, zvláště pražští, zvykli považovat za demokratický způsob voleb československou metodu poměrného zastoupení. O něčem podobném se u ROH nedá mluvit. A pak: předmět studentských odborových otázek se důkladně liší od požadavků dělníků a zaměstnanců vůbec. Studenti nevytrácejí, ani nekonají služeb, naopak služby požadují. Jejich sociální a kulturní problémy jsou sverázné, a studijní otázky jsou věc, kterou normální odborář nezná. Znamenalo by to, že studentský svaz by musel mít rozsáhlou samosprávu, bez možnosti diktátu odborového ústředí. Při dnešním centralismu v ÚRO nelze považovati něco takového za proveditelné.

Faktem je ovšem také, že až dosud ÚRO žádný nátlak na studentské organizace z titulu kolektivního členství nevyvíjela a že studenti získali z titulu ROH některé podružnější výhody, které by jistě mohly být rozšířeny. Proti individuálnímu členství mluví otázka praxe: Kdo bude vstupovat do dvou organizací a platit dvoji příspěvky, aniž z toho cokoli měl? A jestliže by fakultní organizace a studentské sekce ROH dávaly každá jiné výhody a bojovaly navzájem o členy, vedlo by to k jedinému: k dokonalé roztržce mezi studenty a ROH. Je možno se proto domnívat, že otázka členství v ROH by byla nejlépe řešena zachováním statu quo, po případě zmírněním slovního znění stanov (»SVS provádí svou činnost v rámci směrnice ROH«) a rozšířením výhod z členství plynoucích. Zachování dnešního stavu by ovšem neznamenovalo, že by se studenti měli vzdát snahy o dosažení vlivu na sestavu studentské komise ÚRO.

V dalších otázkách, z nichž hlavní jsou členství v SČM a hlasovací právo cizinců, bylo by uměním najít kompromisní řešení. Hlavně v otázce SČM je téměř vyloučeno, že by mohlo dojít k dohodě, pokud nedojde k rozumnému vyřešení mládežnické otázky vůbec. A na to naděje není. Z otázky hlasovacího práva cizinců se stala bohužel otázka politická. Nejde totiž o pár hlasů, ani nelze počítat s neutralitou cizinců ve vnitřních, československých problémech. Jestliže by se ovšem v těchto otázkách řešení našlo, řešení rozumné a slušné, sláva jeho původců bude se hvězd dotýkat.

Není však jistě důvodu, aby jakkoliv sporné otázky nemohly být rozřešeny klidným, demokratickým hlasováním. Stačí přece, když za každou názorovou stranu promluví jeden, dva generální řečníci, objasní stanovisko — a hlasuje se. Otázky jsou obecně známy a bylo by naivní domnívat se, že každý delegát nebude předem rozhodnut, jak bude o těchto věcech hlasovat. Náзор, že se podaří neustálým mluvením navrát většinu tak, že odejde, doufejme, již po loňských zkoušenostech padl.

Není skutečně důvodu, proč by valné shromáždění pražského SVS nemělo být hodno jubilejního roku almae matris Carolinae.

Zdeněk Jírový

O nový platový zákon pro státní a veřejné zaměstnance

(Názor laika)

Je obecně známo, že k přípravě nového platového zákona státních a veřejných zaměstnanců byly již před dvěma roky ustaveny dvě komise, které však svou práci vlastně ani nezačaly. V dobách, kdy byly ceny v pohybu a kdy se veřejní zaměstnanci rázněji začali domáhat zlepšení svých platů, nebyl klid, potřebný k tak důležité práci. ÚRO se sice stavěla na počátku proti systému jednorázových přídavků, ale pak je přijala jako nutné zlo. Konečně v uplynulých týdnech proskočily zprávy o společné komisi úřední a ÚRO, která má zasedat permanentně a připravit návrh nového platového zákona. Optimisté se domnívají, že by mohla skončit svou práci za několik málo měsíců. Tu je dobře podívat se i zpět, i když se to často z různých míst nedoporučuje. Ale historie je také učitelkou.

Poslední platové zákony pro veřejné a státní zaměstnance i učitele čís. 103 a 104 z roku 1926 připravovala tak zvaná silná čtyřka vedoucích úředníků ministerstva financí téměř tři roky. Konstrukce platového zákona je velmi důkladná věc, při níž běží o tolik problémů, že jen skuteční odborníci a znalci se jí mohou odvážit. Nelze říci, že bychom takových odborníků nyní neměli. Avšak, oč lehčí byla práce před rokem 1926 pro ony čtyři muže, kteří se zavřeli do svých kabinetů a po celou dobu přípravy do své společné

dělny nikoho nepustili, kromě ministra financí. Ať kritiku jeme zákony č. 103 a 104 jakkoliv, je to konstrukce, jež odpovídala potřebám tehdejší společnosti, byla výsledkem kompromisu a nese pečeť doby. Nesmíme zapomenout, že vyšly v roce, kdy agrární strana měla moc již pevně v rukou, kdy kapitalističtí činitelé nedovolili, aby se silná čtyřka příliš ohlížela na sociální poměry zaměstnanců (systém přídatku jen na dvě děti atp.). Ale bylo to něco, co vydrželo již 22 let. Nikdo se nepokusil ony zákony změnit.

Tvořit nyní nový platový zákon pro veřejné a státní zaměstnance bude vyžadovat mnohem většího studia a úsilí, aby se do jeho stavby vtělily všechny znaky nové doby, jak vyrostly v poměrech lidově demokratické republiky. Tenkrát f. 1926 nebylo třeba se příliš ohlížet na odborové organizace, i když se nedá říci, že by konstruktéři platových zákonů nedbali aspoň poradních hlasů zástupců exekutivy veřejných zaměstnanců. Nyní máme ÚRO, která vlastně svými zástupci bude řídit celé jednání. Tenkrát státní správa udržovala rovnovážný státní rozpočet bez ohledu na sociálnost určitých opatření, dnes je vyloučeno takto si počínat. Nyní na sebe budou narážet stanoviska hlasatelů sociální spravedlnosti, zástupců zaměstnanců, znárodněných podniků, ale také bude nutno hledět na únosnost. Před nimi je restrikce veřejných zaměstnanců, reorganizace veřejné správy a dalekosáhlé důsledky, jež vyplynou z nového státoprávního uspořádání poměrů, jak je bude hlásat ústava.

Tedy situace mnohem a mnohem komplikovanější, než tomu bylo r. 1926. Proto by bylo poctivé a správně přiznat, že nynější úžasně zkomplikované platové poměry veřejných zaměstnanců (okupační vyhlášky, dekrety, zákony, výnosy, nařízení, novelisace zákonů č. 103 a 104 atd.) bude nutno ještě několik let udržet, poněvadž ani fyzicky není možné, aby konstrukce nového, moderního, sociálně spravedlivého platového zákona pro státní a veřejné zaměstnance i učitele vyrostla za několik neděl nebo měsíců. I kdyby ji budovali nejlepší znalci, národohospodáři, pojistní matematikové, právníci a znalci sociálně politických poměrů. Kdo tedy čeká a neodchází do pense jen proto, aby se dočkal nového platového zákona, bude zklamán. Je to přirozené. Za dva roky se neudělalo nic, a kdyby se bylo dělalo velmi intenzivně, nebyli bychom se ještě nyní dočkali. Není možné zmocit obrovskou materii všech úkolů. Ať to jasně prohlásí odpovědní činitelé ÚRO a ministerstva financí i vnitra. A věc persistuje? Přípravované národní pojištění bude jistě respektovat nabytá práva, ale je otázka, zda výše pensí po vydání nového platového zákona pro nové pensisty nebude spíš nižší než je nyní.

jpB

Kříže se dostávají do škol

Učitelská generace, která působila po 28. říjnu 1918, zejména na národních školách, se živě pamatuje na tažení proti křížům ve škole. Habrmanovy výnosy dovolily, aby kříž jako výzdoba školních učeben byl posuzován jako vyučovací pomůcka, o které rozhoduje porada učitelského sboru. V Čechách na většině škol se z učeben odstranil, na Moravě ve velké většině škol zůstal a na Slovensku pokusy o jeho odstranění byly jednou z příčin počátku boje proti Čechům.

V druhé republice, která se přihlásila ke křesťanské ideologii, byly kříže všude povinně vyvěšeny. Toto nařízení nebylo po květnu 1945 odvoláno. Ale poněvadž v četných školních budovách bylo německé vojsko, kříže se v nich nedostaly do učeben a nedostaly se tam ani po květnu 1945. Církevní místa, jež rozhodují o vyučování římskokatolickému náboženství, vydala pravděpodobně příkaz svým učitelům náboženství, aby žádali vyvěšení křížů ve školách. Apatie učitelstva a nechuť k vyvolávání náboženského boje způsobují, že se začínají kříže dostávat i tam, kde dosud nebyly. Děje se to bez odporu a nikde o tom nečteme ani zprávu proti tomu, ani pro. Symbol římskokatolické církve opět je ve třídách, v kterých se k vyučování shromažďují příslušníci všech církví.

Toto zjištění nechce vyvolat pozornost. Chce jen suše konstatovat rozdíl mezi rokem na př. 1920 a 1948. Katolická církev nesmírně získala svým postojem v letech okupace. Je to vítězství vůdce lidové strany Monsignora Jana Šrámka, který za první republiky musel často úporně bojovat proti vlastním straníkům. Jeho taktika vyhrála na celé čáře. Příklad této taktiky svádí k napodobení. Trpělivost nese ovoce. Ukaz, že ubývá dětí bez vyznání a kříže v našich

školách jsou toho nejlepším svědectvím. A učitelé všech politických vyznání se opět začínají objevovat za kostelními varhanami.

jpB

Streptomycin a kapesné

Universitní profesor dr. Jiří Štefl napsal 8. ledna t. r. do Svobodných novin pozoruhodný článek, kde mimo jiné řekl, že neuplyne ani týden, abychom z rozhlasu neslyšeli volání o pomoc v ten smysl, že se pro umírající hledá lék streptomycin, kterým lze zabránit tuberkulóze mozkových blan. Universitní učitel se ptá, proč se lék neopatřuje v lékárně, proč se k tomu používá rozhlasu? Ihned na otázku odpovídá: »Je to proto, že naše lékárny a naše nemocnice jej prostě nemají. Povolání činikéle jej v dostatečné míře neopatřili ze zahraničí a tak rozhlasové výzvy nejsou ničím jiným, než insercí, určenou černému trhu s tímto lékem. Streptomycin se k nám pašuje hlavně ze Švýcarska a z Anglie, a všichni, kdo jej dovezou, jej velmi dobře zpeněží. Jak zastavit tuto šmelinu?«

Několik poznámek k článku. Lék je na prodej a je ho možno koupit za švýcarské franky, libry a dolary. Ty máme. Ale je jich málo.

Nyní, jen tak namátkou se podíváme do protokolu č. 33. schůze prezidia ÚRO, konané 19. září 1945. V rubrice zápisu »Předmět jednání (bod 3. pořadu schůze) je: Rozpočet zahraničního referátu na zájezd odborářů na kongres odborů ženevského kantonu. V rubrice »Usnesení«, k témuž bodu pořadu: Souhlasí se s tím, aby delegátům bylo poskytnuto kapesné 10 švýcarských franků a diety za dva dny pro cestu tam i zpět.

Bod 5. pořadu téže prezidiální schůze: Schválení rozpočtu na delegaci do Nizzy na odbornou konferenci pro veřejné zaměstnance a rozhodnutí otázky tlumočnicka. Usnesení: Rozpočet na delegaci se schvaluje. Rovněž se souhlasí s tím, aby dvoučlennou delegaci doprovázel tajemník zahraničního referátu jako tlumočnick...

Není-li přiděl valut na nákup streptomycinu, na rýži, která během 24 hodin může rozhodnout, zda kofenec se uzdraví nebo umře, není-li drát na vyztužení zlomené lidské čelisti (minulý týden prosila o tento speciální ocelový drát zubní klinika v Praze), nemožno být cenné valuty přidělovány na »kapesné«, aby si delegát v Ženevě mohl skočit na aperitíf. A na konferenci ať jdou ti, kteří se dohovíří. Tlumočnick je nákladné zařízení. Za takto utracené franky mohl být nakoupen právě streptomycin, rýže nebo ocelový drát pro zubní kliniku. To nepatí jen pro ÚRO. Platí to i pro jiné delegace.

Antonín Horský

Agenti s knihami

Moc veřejného mínění je stále ještě působivá. Kdo četl první verzi zpráv o chystané nové distribuci knih, vidí, jak se ti, kdo pustili tyto zvěsti do oběhu, v druhé, třetí verzi zprávy dali na ústup, a jak se jeví již snaha původní hořkou pilulku učinit stravitelnější. Záměr ovšem zůstává. Změnil se v nápad znovu dovolit a přímo favorisovat podomní obchod s knihami.

Vzpomeňme, co tento obchod znepříjemňovalo. Připomeňme si, jak často, přechasto právě agenti s knihami vnucovali své zboží někdy až nesnesitelně neslušným způsobem při svých pochůzkách po úřadech, jak někteří z nich (ani tady nelze totiž generalisovat) smutně prosluli vnučováním všelikých oficiálních a polooficiálních publikací, nevhodným manévrováním i různými rekomandacemi vlivných osob, a často i výslovnými pohrůžkami pro toho, kdo koupit nechtěl nebo nemohl. I dobré a cenné knihy velmi byly poškozovány touto formou nabídky. Někteří nevhodní agenti dovedli na příklad touto vyzývavou naléhavostí znechutit českému čtenáři za první republiky knihy slovenské. Byli slušní a vzdělaní knižní agenti, ale byli i ti druzí, neslušní a méně vzdělaní — a takoví lidé knize dovedli jenom škodit, ne prospívat. Dovedeme si živě představit, jak by podomní obchod s knihami (a zejména s tak zvanou literaturou »pokrokovou«) vypadal dnes! Jak by se mezi knižní agenty této literatury dovedli vetřít případně i agenti provokatéři, kteří by uměli odmítavou poznámku kritičtějšího konsumenta překroutit a denunciačně zneužít. Ti, kdo by zejména lidem závislým vnucovali určitou literaturu, to by nebyli zamícní a osvícení misionáři dobré české knihy z krameriovských let, to by byli především agenti v méně pěkném, ne-dobřím smyslu slova.

Jiří Zhoř

Je vidět strach?

Když jsem vcházel do místnosti Rudého práva na Václavském náměstí, nechtěl jsem vidět jen oficiální výstavu Pranýř šmelinářů, uspořádanou spíše jako propagaci pro vedoucí politickou stranu. Spíše mne zajímala reakce návštěvníků a proto dvakrát, ne, třikrát jsem šel zkoumat veřejné mínění kolem této výstavy, která nesporně cosi do sebe má. Očekával jsem, i když tiché, přece jen projevy názorů na jeden z dnešních sociálních jevů, jímž šmelinářství opravdu je. Ale ani slůvko neuklouzlo z úst několika stovek mlčenlivých návštěvníků! Když jsem procházel jednotlivými částmi, úporně jsem přemýšlel, kde že jen jsem to viděl ohodit podobné občany s nevyzpytatelnou tváří?

Rekněte mi, dobří lidé, proč se bojíte i dnes mluvit na veřejné výstavce? Mne nebudete tím, že jste snad ohromeni zde nashromážděným materiálem! Vždyť — to již není žádné tajemství — snad každý z nás podle okolností jsme kousičkem nebo kvádrem zdíva na tuhle stavbu šmeliny přispěli a přispět museli. Af již v zájmu vašich dětí, nebo jen tak z lidského sobectví. Nesnažte se uvést mne v pokušení věřit, že snad všichni návštěvníci se tou mlčenlivostí kají...

Při odchodu jsem listoval ve dvou knihách podpisů návštěvníků. Jen ojediněle tam byly čitelné podpisy těch, kteří s výstavkou souhlasili. O to čitelnější byly podpisy příslušníků jiných národností. Ale to byl jistě jen dojem, že jsem podobná cizí jména již kdysi viděl na nějakých petičích. Až teď najednou vidím jednoho odvážlivce! Takový venkovský sadař neumělou rukou tam smolí, že šmelinnu podporily sběrny, když odmítaly převzít ovoce a tím umožňovaly sadařům plně využít vysokých cen nabízených na volném trhu. A pedepsal se. Plným jménem, i adresu připojil. Ale jen já ji znám, vy ji tam budete marně hledat. Ten muž se totiž v minutě vrátil a podpis i s adresou přeskřtal. Jen tu střížnost tam nechal. Byl to v něm strach, či jen ostych?

J. Kačerovský

Červený kříž

Hovoří smutný člověk. Má jediné dítě, které stůně; vše visí na gramech léku z USA. Smutný člověk vypráví, jak shání lék po gramech, jak shání známé, dobré lidi a smad i dolary, jak běhá po různých úřadech a institucích a na konec vždy jde do nemocnice: jak je? — Je toho léku málo? U nás jistě, neboť jistě by ho lidé tak zoufale nesháněli rozhlasem a jistě by si ho šmelinářské bestie nedaly vyvažovat zlatem. — Ale za mořem mají jistě toho léku dost a ne-li právě dost, tedy jistě tolik, aby mohli Evropě pomoci tam, kde jde o lidské životy. Je snad nesnadná doprava! Trvá cesta do USA a zpět tak dlouho? Ne. Baliček z New Yorku by mohl být v Praze za den, určitě za dva dny.

Ale není to tak snadné. Teprve v hovoru se smutným člověkem, se smutným otcem si pojednou jiný člověk uvědomuje velikost symbolu a práce Červeného kříže. Tam, kde je vztyčen, přestává být raněný nepřítel nepřítelem. Je člověkem, který potřebuje pomoc. Lidé, kteří před chvílí, před bitvou byli nepřátelé, odkládají pod vlajkou Červeného kříže své nepřátelství. Útočící přestal být útočícím, vítěz vítězem, poražený poraženým. Jsou jen lidé; zdraví obvažují raněné, zdraví odnášejí těžce zraněné a pochováávají mrtvé.

A tak napadá: nebylo by mezi lidmi a v celém lidstvu možno stanovit nějakou rozumnou dohodou věcí, zájmy a potřeby, které by byly vyňaty ze všeobecného sváru stranického a mezinárodního a stanovit nějaké hranice, kde by platil jen zákon lidskosti, zákon pomoci? Svět se dělí — není-li již rozdělen ve dva bloky. Odráží se to i v životě jednotlivých národů, států i lidí. A přece: nebylo by možno v tomto sváru a boji jedněch s druhými se nějak dohodnout o některých základních bolestech, v nichž si lidé budou pomáhat bez rozdílu stranických legitimací, bloků, ideologií, Marshallových a jiných plánů? To zejména tam, kde jde o nejzákladnější lidské zájmy. Z nich jistě nejzákladnější je lidský život.

Není to ponížení lidství a lidstva samého, když lidé po světě umírají jen proto, že na druhém konci světa mají lék, který by tyto lidské životy zachránil, a že tento lék se k potřebným nedostane jen proto, že svět je rozdělen diplomatici a ideologiemi, politikou a politikařenými devisami, které někteří nemají a kterých druhí mají přespříliš, marnými konferencemi, lidmi, kteří se žijí rozdělováním národů, protože jinak se žít nedovedou? Nebylo by možno

najít společnou vlajku, pod níž by se choulilo trochu lidství aspoň trochu si pomáhající tam, kde jsou lidé v agonii, kde umírají děti, které ještě nevědí, co je to život? Nebylo by možno nějak prohloubit myšlenku a organizaci Červeného kříže?

V. G.

K porodu na bicyklu

Edvard Valenta napsal v Dnešku o Šumavě:

»Pravidelné prohlídky dětí v tomto kraji neexistují. Lékaři nebo porodní asistentky se plahočí pěšky nebo na kole, protože auta jsou k dispozici hlavně úředníkům veřejné správy, kontrolám, komisím, popisovačům úředního papíru. Autobusové spojení není vůbec, leda dva měsíce do roka, k vůli turistům. Bohužel není turistkou matka, která nese pětadvacet kilometrů své nemocné děčko do města k lékaři, často po břicho ve sněhu, nebo do půl lýtek v blátě.«

Tolik žurnalista. My lékaři tyto smutné skutečnosti známe. Lékařský autoklub dostává denně řadu dopisů od lékařů, kteří si stěžují, že nemohou navštívit všechny své nemocné, poněvadž nemají motorového vozidla. Všimněme si třeba dvou posledních:

Dr B. L.: »Při návštěvě Prahy telefonoval jsem Vám z klubu, ohledně žádosti o nový vůz, která měla být z dopr. odd. ONV v B. odeslána 1. XI. 1947. Měl jsem Vám obratem vypsát osudy své oslyšené žádosti o vůz z fondu národní obnovy. Nenaapsal jsem, poněvadž to, co jsem zatím zjistil a dodatečně si ověřil, nadobro mě zdeprimovalo.

Stručně: dopr. odd. ONV posílalo 1. XI. 1947 do Prahy seznam žádosti o nový vůz. Ujišťovali nás, lékaře, že jsme na prvních místech. Zatím obvodní lékař je na místě 16, zvěrolékař na 17, moji vyplněnou a potvrzenou žádost neposlali vůbec, ležá patrně dosud na ONV. Viděl jsem ji tam před týdnem, vytkl úředníkům dopr. odd. jejich jednání a odpověď jsem dostal od přednosty. Vysvětlili se mnou idealismu, služební horlivosti atd., a doporučili mi, neštvát se, nenamáhat, když nemám prostředky k vykonávání své funkce obvodního, pokladenského, školního, závodního, praktického lékaře, vykašlat se na to! Cituji doslovně!

Pak jsem se dověděl, že i kdyby moji žádost byli poslali do Prahy, výsledek by byl stejný, jako když leží zde na stole. — Nyní o svátcích viděl jsem tu několik luxusních Tater, jak je vidám po celý rok v sobotu a neděli, když klužu za pacienty po dědinách pěšky, povozem, na otevřených saních a jak se dá. Majitelé: řezník, úředník nár. podniků, malíř pokojů, atd. Jak mi při tom je, lehká si Vám představit. Jak dlouho to vydržím, to je ovšem jiná otázka která působí vážné starosti moji manželce, mámě dvou malých dětí.«

Dr O. F.: »Dovoluji si znovu požádat Autoklub Aesculap o radu, jak řá úřadech docílit přidělení motorového vozidla, o které žádám již od roku 1945, a které ani po třech zádestech, které jsem již podal, mi nebylo přiděleno. Vozidlo mi právem náleží, protože jsem praktickým lékařem a mám všechny nemocenské pojistovny včetně dělnických. Žil jsem bytové krize musel jsem si vyhledat byt 2 km vzdálený o ordinace, čímž vznikla situace, která bez auta mi znemožňuje, abych byl pacientům kdykoliv k dispozici, jak to služb praktického a pokladenského lékaře vyžaduje. Po poslední své žádosti byl jsem odkázán na fond národní obnovy, kd na příslušném blanketu mi byl veřejný zájem přiznán, al vozidlo jsem stejně neobdržel. Jezdil jsem se žádostí i p pohraničních komisích (Jičín, Liberec), ale vše marně, neby mi přidělen ani vrak, s odůvodněním, že vhodná vozidla nejsou.«

Takových dopisů má Autoklub Aesculap celé svazky. Vozy pro lékaře tedy stále ještě nejsou. V roce 1945 a 194 nám bylo řečeno, že je výroba malá a že lékaři dostanou konfiskované vozy z bývalého německého majetku. Jak t s konfiskáty dopadlo, víme dnes již dobře. Některým lékařům byly nabídnuty vraky, a když je ovšem odmítli, řeklo prostě: »Lékařům nejde o vůz, hledají jen přepych.« Někte činitelé pak, aby utišili své špatné svědomí, hledali rychlé nějaké vinníky mezi lékaři.

Lhostejnost k otázce automobilů pro lékaře byla nám vystřídaná velkou úřední horlivostí. Pátralo se, kdy a ko který lékař prodal starý rozbitý vůz a kolik vydělal p opatření nového. Nevidaná přísnost týká se ovšem jen lékařů. U exponenta politické strany nevádí, když si »opatř levně vůz — konfiskát. V elegantních autech odjel muž se širokými lokty, a lékaři, pro které vozy nebyly, dostu po krátkém krčení rameny místo vozů cennou radu: Žádu

o poukaz na nový vůz. Nových vozů jest ovšem stále ještě málo. Při přidělování odběrných poukazů se postupuje tím způsobem, že dopravní komise ONV vyberou každý měsíc ze stohu žádostí 10 osob, které podle jejich názoru vůz nejvíce potřebují. »Desítku« pak předkládají ZNV, který ze všech desítek vybírá ty pravé vyvolence štěstěny. Při tom ovšem vládne praxe politická. Není proto divu, že se často lékaři do desítky nedostanou. Každá z politických stran dává přednost svým chráněncům. Lékařům se prostě zase řekne, že vozy nejsou. Při tom nevádí, že se na okrese každou chvíli objeví z brusu nový Popular, ve kterém se prohájí národní správce.

A cesty k nápravě? Lékařský autoklub žádal před časem, aby byly publikovány seznamy osob, kterým byly přiděleny konfiskáty a nové vozy. Veřejnost by měla pak možnost kontroly přidělové akce. Následovalo krčení ramen.

A tak snad budou i nadále čeští lékaři jezdit k porodu ke kojcům na kole. Leda, že by se našel v nejvyšších úřadech někdo, kdo by přestal krčit rameny nad osudem nemocných a rodiček.

Dr J. Horák

Bílá kronika

Hned na začátku, aby nevznikl omyl: Bílá kronika v rozhlase je v zásadě dobrá věc a je dobře, že ji máme. Běží jen o to, aby byla prozřívavá a moudře vedena. V jistém smyslu, jak zkušenosti s ní ukazují, je to zrcadlo našeho mravního stavu po druhé válce.

Předpokládalo by se, že veřejného vyhlášení o veliké publicitě zasluhuje jen případy opravdu vzorové, vzácné obětavosti a výkonnosti. Patrně je jich poskrovnu, protože rozhlas se zhusta spokojí jen případy značně omšelými, ne-li pochybnými. Je z toho patrné, že u nás se považuje za zásluhu, co jinde, třeba u Severanů a Anglosasů, je běžnou zvyklostí. Do bílé kroniky rozhodně nepatří případy, kdy někdo odevzdal něco nalezeného, anebo vrátil, hnán výčitkami svědomí, něco, on si předtím neprávem přivlastnil. Obětuje snad takový člověk něco ze svého? Zasluhuje si veřejné chvály za to, že nekradě? Dává-li takový pochválený něco, pak to nedává ze svého, ale z cizího, t. j. nedává nic, jen vrací to, co mu nepatří. Rozhlas ho však povýší dív ne na národního hrdinu. Jak malého lidského formátu je třeba, aby to přivedlo v údiv a vytržení náš lidový rozhlas! Přitom ovšem se, jak se zdá, nechápe, že je spíše urážlivé pro citlivého člověka být chválen za samozřejmost, neboť nabubřelá chvála infikuje v posluchačích mínění, že oslavence mohl jednat i jinak, tedy nečestně; v podvědomí hlasatelů i posluchačů ustaluje se tak představa, že vlastně celý národ prožívá mravní kocovinu, jestliže tak málo stačí k nepřiměřenému oslavování.

Jen vysoký stupeň osobní zdatnosti a obětavosti zasluhuje veřejného uznání. To jsou vzory k napodobení. Všichni nějak žijeme jako se mezi lidmi tak nebo onak sportuje. Sportovní zpravodajství uvádí však jen špičkové výkony. V-tom smyslu bychom ovšem rádi slyšeli nejenom jména prostých lidí, ale zvláště jména těch, kteří zaujímají vysoké postavení ve státní správě. Neboť to by bylo zvláště zajímavé pro informaci demokratického občana: jak si počínají lidé u kormidla, jaké se tady projevuje porozumění k výkonu a obětím?

F. Humler

Nemocní mezi námi

Patnáctiletá holčička dostala cukrovku, a její maminka vyprávěla o potížích, jež má s opatrováním stravy pro ni. V Americe dovedou už vyléčit zhubnou leukemii — dejte jí od studentů vyprávět historii jejich druhá — koncentracníka, který umřel, poněvadž se nepodařilo dostat včas pro velkou potíže byrokratické i jinou léčivou látku ze Spojených států. Kolik lidí by zachránila sanatorní léčba v zahraničí, kam se dnes pro potíže valutové prostě dostat nehodou, i kdyby jejich okolí chtělo obětovat poslední haléř! Doba je, tak říkajíc, nesentimentální. Jeden lidský život sem a jeden tam, za války kolik zašlo lidských životů!

Němci přišli svého času s hnušným učením o vyřadování slabých z lidské společnosti. Jen silný a zdravý má právo žít. Čtete životopisy velkých lidí: kolik největších lidí světa celý život stonalo a živořilo, a co dobrého pro lidstvo zkonali tito neduživci. Už dnes se hrozíme cifér, jež bude stát u nás volební agitace. Oč by bylo rozumnější věnovat tyto na ulici vyhozené peníze ve prospěch národního zdraví! Staráme se o ně tak, jak bychom měli? Umožňujeme dostatečnou počtu našich lékařů, aby studiem v cizině doplnili své vzdělání? Staráme se dost intenzivně o dovoz léků, kte-

řích je u nás katastrofální nedostatek, a jež jsme kdysi brali z Německa? Jak vypadají naše nemocnice, naše kliniky? Je u nás dostatečný počet sanitních aut? Dávají naše školy pro odborná ženská povolání svým začátkům dostatečné poučení o dietní kuchyni? Věnujeme těmto věcem dosti pozornosti v denním tisku? Odborníci by k těmto otázkám přidali nepochybně stovky a tisícovky dalších — ptejme se na tyto věci, píšme o nich, ne pro nějakou agitační potřebu, ale z lásky k člověku a ze zdravé obavy o národ a jeho budoucnost! Jsme strašlivě prepolitizováni — Jsme hrozně málo lidští. Věnujme nemocným mezi námi více pozornosti, než jsme věnovali dosud.

Jiří Zhoř

politika

Očista na Slovensku

(Odpověď gen. dr. Ferjenčíka a doslov prof. Fr. Loubala)

I.

Pán podpredseda ZNV v Brne prof. Fr. Loubal v poslednom čísle »Dneška« z roku 1947 obracia sa na mňa s niekoľkými otázkami.

Som trochu v rozpakoch, ako na tieto otázky odpovedať v jednom článku, aby plne vyčerpaly celú rozsiahlu problematiku, ktorej sa dotýkajú, a ktorá je vlastne obrazom celého dnešného Slovenska. To, čo ostane v mojej odpovedi neobjasneným, bude možné doplniť si snád z mojich početných a rozsiahlych správ jak v bezpečnostnom výbore, tak aj v pléne SNR, v ktorých som sa snažil vyporiadať s celou tou problematikou, ktorej sa otázky p. prof. Loubala dotýkajú.

Tak pokiaľ ide o prvú skupinu otázok »ako zasiahla zrada do jednotlivých politických strán, čo tieto strany s týmito zradcami urobily a či som oznámil tých, proti ktorým byly vážne podozrenia, že do národného kolektíva nepatria«, dovoľujem si uviesť toto:

Orgány štátnej bezpečnosti nezistovaly osobitne, kto zo zaistených sprisahancov je príslušníkom politickej strany a ktorej. Príslušnosť k politickej strane bola však zrejma u niektorých osôb, u ktorých táto tvorila ich terajšie povolanie alebo postavenie. Táto príslušnosť bola zrejma bez akéhokoľvek špeciálneho vyšetrovania u troch poslancov DS a jedného okresného tajomníka DS, viac takýchto osôb s význačnejším postavením v politických stranách medzi sprisahancami nebolo. Nechávam však presne preskúmavať politicko-stranícku príslušnosť sprisahancov. Podľa predbežného odhadu predpokladám, že približne asi 80—90 proc. zaistenec je bez politicko-straníckej príslušnosti, kdežto o zbývajúce percentá delia sa strany približne podľa svojej sily. Čo do významu týchto sprisahancov, pokiaľ ide o funkcie, zastávané v politických stranách, je tu značný nepomer v neprospech DS. Kým totiž u ostatných strán môže ísť len o jednoduchých členov bez politických funkcií, zatiaľ u DS išlo o 3 poslancov, z toho 2 gen. sekretárov strany a jedného okresného tajomníka DS.

Ponévadž táto stranicka príslušnosť, okrem uvedených 4 funkcionárov DS zisťovaná nebola, nebolo stranám došial' ani oznámené a oznamované, ktorý z ich príslušníkov bol v súvislosti so sprisaháním zaistený. Toto oznamovanie bolo robené len u štátnych a verejných zamestnancov, kde sa účasť oznamovala príslušným ústredným úradom na zavedenie disciplinárneho pokračovania a suspendovania, u obchodníkov za účelom odobratia živnostenského povolenia a u duchovných za účelom zastavenia kongruí. Politické strany, pokiaľ zistily v jednotlivých prípadoch sprisahancov, že ide o ich príslušníkov, týchto zo strany vylúčily, tak sa stalo u spomínaného okresného tajomníka DS a v jednom prípade o strany slobody, kde išlo o jednoduchého príslušníka strany, bez funkcie.

Ešte však ďaleko pred odhalením posledného sprisahania — poradím a počtom 36. odhalené sprisahanie od oslobodenia republiky v r. 1945 na Slovensku — boly politické strany najmä strana DS a SS, či už súkromnou cestou alebo vo forme zpráv v Sboře povereníkov upozornené na niektoré verejné prejavy ich funkcionárov, podľa ktorých sa i verejne dalo súdiť na ich, pre republiku nežičlivé smýšľanie. No, k náprave, t. j. k vyvodeniu patričných dôsledkov došlo len u strany slobody, ktorá na moje upozornenie vylúčila niektorých svojich členov predsedníctva zo strany.

Na otázku, kto nesie vinu na spolitizovaní zradcovskej činnosti, možno odpovedať krátko, obidve veľké strany Slovenska, DS tým, že nakoľko z účasti boli obvinení traja jej poslanci, sa týchto prirodzene ujímala, a i keď nepriamo, zato však zrejme sa snažila dať sprisahaniu, t. j. činnosti orgánov bezpečnosti a i celému odhaleniu náter straníckosti a namierenosti proti DS, strana KSS zasa tým, že účasť troch poslancov DS vo sprisahaní využívala pre svoje politické ciele proti strane DS. Pri všetkom tomto snažení týchto strán však jadro veci ostáva nezmenené, t. j. že je tu sprisahanie, a to sprisahanie značného rozsahu a vážneho charakteru. Je tiež skutočnosťou, že sa vyšetrovanci i u krajského súdu pri podobných výsluchoch k tejto činnosti, priznanej u orgánov NB, priznávajú, a to v prevážnej väčšine v plnom rozsahu a len pomerne malé percento obvinených mení svoje priznanie, v celku však vo veciach menej podstatných.

Tretia skupina otázok p. prof. Loubala sa týka spôsobu preverovacieho pokračovania na Slovensku. Na tieto uvádzam:

Preverovanie robily u politických činiteľov orgány NF, a to t. zv. Ústredná rozhodčia komisia (ÚRK), a u štátnych a verejných zamestnancov preverovacie komisie u jednotlivých ústredných úradov na Slovensku. Predpisom pre toto preverovanie u štátnych a verejných zamestnancov je nariadenie SNR číslo 99/1945.

Predpisy i organizácie očistnej práce myslím, že nie sú a neboly špatné. Nedostatky tejto očistnej práce väzia v iných príčinách, jednak v tom, že sa jej so strany vedúcich osobností, ústredných úradov venoval postupne stále menší a menší význam a pozornosť a ponechal sa preverovanie skoro výhradne len preverovacím komisiám, bez riadnejšej kontroly ich činnosti so strany jednotlivých povereníkov, ba často sa nevenovala patričná pozornosť ani složeniu komisií a hodnote jej členov, kde pri výbere prevažovala nad spoľahlivosťou i nad spôsobilosťou na povolaný úkol stranícka príslušnosť. Preverovacie komisie maly síce predpisy i smernice, ako preverovanie prevádzkať, ale nebola tu jednotnosť v chápaní účelu tejto očistnej práce. Menovite smýšľaniu a činnosti pred povstaním venovala sa a venuje i doposiaľ pri preverovaní veľmi malá pozornosť. Vôbec myslím, že všeobecne, a to i pri preverovaní dôstojníkov, boly volené špatné kritéria preverovacie. Namiesto toho, aby sa bol kladol hlavný dôraz na skúmanie štátnej a národnej spoľahlivosti a smýšľanie, skúmala sa skoro výhradne len činnosť a postavenie, aké preverovaný za slovenského štátu zástával. Vieme však, že mnoho ľudí československého smýšľania a verných štátnej vyšienke Československa zástávalo v slovenskom štáte aj vedúce lebo významné postavenia poväčšine z nedostatku kvalifikovaných odborných síl. Vláda slovenského štátu o tomto vedela a zámestnávala ich, lebo ich proste potrebovala aspoň po dobu, kým by si ich nebola mohla nahradiť svojimi ľuďmi už ľudáckej výchovy. Podobné pomery boly a sú aj v oslobodenej republike na Slovensku. Aj my sme mnoho z ľudí nie československého smýšľania potrebovali a potrebujeme, keď sa nechcelo vážne ohroziť a ochromiť chod administratívy. Stretly sa tu spoľahlivosť s nútnou potrebou. Pre túto nútnu potrebu nebolo možné všetkých neprijať a nepreveriť, pritom sa však robí a robilo niekoľko zásadných chýb, a to jednak, že sa pri tom nemyslí a nemyslelo na najrychlejšiu výmenu takto preverených

ľudí za ľudí československého smýšľania, štátne a národne naprosto spoľahlivých, a jednak že sa preverovanie a prevzatie takýchto osôb neobmedzilo len na najnutnejšiu potrebu, ale postupom času sa až na tých, ktorí boli odsúdení ľudovými lebo Národným súdom, proste každý prevzal, t. j. kto nebol preverený v roku 1945, kedy sa toto preverovanie robilo ešte dosť prísne, bol preverený neskôršie, pri druhom lebo treťom preverovacom pokračovaní, a napokon, že sa týmto osobám takto núdzove prevereným lebo prijatým po tomto preverení už vonkoncom nevenovala žiadna pozornosť. Proste, kto ráz už bol preverený, stal sa tým aj spoľahlivým a spôsobilým i na povyšovanie a postup, i na vedenie vecí a záležitostí, vyhradené skoro v každom režime len osobám naprosto spoľahlivým.

Ľudové súdnicstvo, ktoré malo byť veľmi významným činiteľom tejto očistnej akcie, tiež ďaleko nespĺnilo predpokladaný úkol a účel, čo možno pri našej prepolitizovanej vnútro politickej situácii považovať za zjav samozrejmy. Nemožno predsa predpokladať, aby tieto súdy, typické politické súdy tvorily výnimku oproti činnosti ostatných podobných inštitúcií politických, ktorých činnosť sa riadi, bohužiaľ, skoro všeobecne podľa straníckej príslušnosti osoby, ktorá ich vedie. Všeobecne možno povedať, že táto ľudovými súdmi meraná spravodlivosť bola hodne skomplikovaná a často veľmi ťažko pochopiteľná.

Keď k tomuto všetkému prirátame ešte aj dosť častú prax vzájomných straníckych koncesií, t. j. »Ty zažmuríš oka u Pavla, ja ho zažmurím u Petra«, môžeme, myslím, mať dosť jasno, ako očista a tento očistný proces očistil a mohol očistiť náš štátny a verejný život.

Táto očista a preverovanie však, myslím, že ani pri všetkých horevedených neostatkoch nie je z tých najpodstatnejších príčin vývinu dnešnej politickej situácie na Slovensku. Viac, než táto nedostatočná očista na tento nie šťastný vývin pôsobili a pôsobia podľa môjho názoru niektoré vplyvy iné, a to v prvom rade existencia silnej ľudáckej ideológie a ľudáctva nebezpečnejšieho a organizovanejšieho, než kedykoľvek predtým, ktoré sme v prvej rade my vlastnými našimi chybami postavili po oslobodení v roku 1945 na nohy, a to najmä:

1. politicko-straníckym súťažením o hlasy ľudákov, ktoré vyvolalo u týchto ľudí oprávnené nádeje a dojem, že sa môžu stať a stavajú znova dôležitými politickými činiteľmi na Slovensku.

2. ostrými straníckymi rozpormi a straníckym bojom o politickú moc, vedeným prostriedkami nevyberanými a často bez ohľadu na záujmy verejné, národné a štátne,

3. utváranie sa politického života na Slovensku, ktoré išlo a ide aj nateraz viac v stopách slovenského štátu než prvej republiky Československej, t. j. bolo tu viac naviazané na slovenský štát, než za republiku z roku 1938,

4. a konečne v dôsledku nejasnosti našich politických cieľov vytváraním neblahej psychózy neistoty a strachu vo veciach existenčných, majetkových, menových a pod.

Politický vývoj na Slovensku bude odvislý od toho, ako sa nám podarí vyriešiť otázku ľudáctva, t. j. ako bude možné toto ľudáctvo zbaviť politickeho významu a politickej príťažlivosti.

Gen. Dr Ferjenčík

II.

Jsem plně spokojen s odpověďmi na můj veřejný dotaz o očistě Slovenska, a závěrem mohu konstatovat tato fakta:

1. Podle odpovědi dr. Jul. Viktorého nebylo na Slovensku provedeno prověření přísně a přesně, ale se značnými ohledy. Také gen. dr. Ferjenčík to dosvědčuje a jde věci hlouběji na kořen, než dr. Jul. Viktorý. Tedy tato chyba se vymstila ve vyšetřované podvatné činnosti, jejíž rozsah i obsah nám objasní řádný soud. Podle gen. dr. Ferjenčíka je celá záležitost velmi vážná, což by nás všechny bez rozdílu mělo poučit.

2. Z věcné a upřímné odpovědi povereníka gen. dr.

Ferjenčíka se dovidáme, že ze spiklenců 80—90 procent je bez politické legitimace. Zbytek je rozvrstven podle síly politických stran, tedy úměrně. To znamená, že politická akce, tak zv. očistná, proti demokratické straně byla silně přehnaná a tudíž sledovala stranicko-politické cíle, což je zásadně nesprávné. Jedině nutno demokratické straně vytknout, že podezřelě pustila na význačná místa, což ostatní strany neučinily. Dá se to vysvětlit silou strany, že měla dost význačných míst k dispozici, ale nedá se to dobře omluvit. Více opatrnosti a prozíravosti by bývalo bylo na místě, a to i dodatečně, zvláště když byli upozorněni.

3. Shodli jsme se s gen. Ferjenčíkem, že služba za samostatného Slovenska a její kvalifikace s hlediska národně politického je obtížná. Podle mého názoru není však možné, aby někdo hrál přední roli za každého režimu, neboť lid z hlediska všeobecné mravnosti něco podobného těžko pochopí. To by mělo mít na mysli také Slovensko a stavět do popředí osoby bezúhonné a co nejméně — při nejmenším — zatížené válečnou minulostí. Každý musí v těžké době přinést národu určitou obět; proto obět, že někdo dnes není v popředí, když byl za samostatného Slovenska, třeba se choval snesitelně, je poměrně malá obět, vyvážena kladem, že lid vidí, že změna režimu znamená i změnu vedoucích osob.

Nad závěrem gen. dr. Ferjenčíka by se měli zamyslet na Slovensku všichni čestní političtí činitelé bez rozdílu politické příslušnosti, záleží-li jim na slušných politických poměrech a hlavně na zdravém vývoji Slovenska. Měli by zanechat stranicko-politické lícitace, měli by se všichni dohodnout na jednom, že vymýtí ze svých řad vše, co může ohrozit zdárný vývoj Slovenska. Plně souhlasím s gen. dr. Ferjenčíkem, že Slovensko musí zlikvidovat l'udáctví, které nezasáhlo a nezasahuje jen do jedné strany, ale také do druhých.

Domnívám se, že se mi podařilo pomocí odpovědí obou odpovědných slovenských činitelů mnohé ze slovenských poměrů objasnit, a že se dokonce z toho objasnění rýsují cesty, jak nutno postupovat dále. A to je více, než jsem měl na mysli.

František Loubal

národní hospodář

Edvard Cenek

A přece tedy most

Už jednou jsme tak nazvali svou úvažu ve sloupcích tohoto listu. Bylo to 4. září v čísle 23., když jsme stáli na prahu 46. pražských vzorkových veletrhů. Stejně ji lze nazvat i dnes, ba je k tomu o několik důvodů více. Především bychom chtěli s pocitem jistého uspokojení (bez stopy pýchy) konstatovat, že už 47. pražský vzorkový veletrh, jehož brány se otevrou v pátek 12. března, dává svému poslání být mostem zevní výraz: Do světa se rozběhly dobré náborové i propagační plakáty, které tuto myšlenku ozřejmují nápadně a jasně.

Plakátky skrývají symboliku celého našeho hospodářského a zahraničního obchodního usilování: Nad zeměkouli klene se ladný mostní oblouk, jehož cestu tvoří barvy naší státní vlajky. Jsme mostem, a to nikoli jen mezi východem a západem, ale také mezi severem a jihem, jsme křižovatkou, a na našich PVV se musí setkat a také setkávají zájemci se všech světových stran. A čtyři pražské mosty uvnitř města, znázorněné na druhém náborovém plakátu, vedoucí z jednoho břehu na druhý, ukazují cestu přes Hradčany, sídlo hlavy státu, k nárysu ohrožené stavby paláce PVV, to říkají ještě důrazněji: Most — most — most — most!

To je tedy vnější tvářnost skvělé podívané, jakou vždy skýtají vzorkové veletrhy, které doznají několik změn, neboť jak na Starém, tak i na Novém výstavišti se provádějí dalekosáhlé úpravy, z nichž některé budou dokončeny již začátkem března. Jedno je jisté: Všemi úpravami se nezíská větší výstavní plocha, zlepší se jen cirkulace staticů, kteří se přijdou na trhy podívat. Proto bolest PVV je stále stejná a hovoří se o ní napořád: Jak zvětšit výstavní plochu, jak umožnit všem firmám a výrobcům, aby se mohli pochlubit svými výrobky?

Na schůzce s novináři prozradili gen. ředitel ing. Kubelík a gen. ředitel dr. Fink, že už se uvažuje o postavení druhého paláce PVV, a že prozatimní jednání stojí u finanční úhrady, což není otázka právě lehká, neboť propočty ukazují, že druhý palác by dnes stál, přibližně odhadnuto, asi 500,000,000 Kčs! Než se najde půl miliardy Kčs a než se palác vystaví, to budou PVV i nadále zápasit s nedostatkem místa a stále budou mít svízel s frontou těch, kteří čekají, kde se uvolní nějaký stánek.

Navrhli jsme loni, aby se uvažovalo o přenesení části PVV jako BVV do Brna, kde stojí imponantní, veliké budovy a prostory k dispozici pořadatelům velkých podniků, výstav, trhů, přehlídek atd. Jako každý návrh, i tento byl podroben rozboru a kritice. Skoro celá Morava se postavila za něj, a oficiální deputace z Brna přijížděly do Prahy a jednaly na příslušných místech o to, aby Brno nezůstávalo tak nepovšimnuto a tak zastrčené, jako až dosud.

Dověděli jsme se, že brněnské delegace si v Praze stěžovaly na sobectví Prahy, na její dostředivost, a jako sensaci působilo sdělení obou řečníků, že meziministerská koordinační výstavní komise slíbila brněnské delegaci, že zařídí, aby se Brnu po právu dostalo něco z toho, v čem Praha přímo tone. Tu se však zvedly hlasy proti Brnu, které žárlivě dokazovaly, že PVV jsou nedělitelné, že je naprosto nemožné, aby se cokoli z PVV stěhovalo do Brna, i přesto, že v Praze je absolutní nedostatek výstavní plochy. Přitom však všichni svorně prohlašovali, že jsou si vědomi toho, jak je Brno poškozováno a že je třeba Brnu něco dát...

Z dlouholetého řevnění Praha—Brno zdá se, že Brno opět vyjde bez úspěchu a znovu bude muset čekat na velkou příležitost. A tak už dvacet let stojí v Brně smělá betonová oblouky stavby, pořízené pro výstavu soudobé kultury, skoro bez užitku, požirající úrok a sežírání zubem času.

Což opravdu nelze Brnu v něčem vyhovět, což opravdu je nutné, aby se každý sjezd, každá výstava, pořádaná ve větším slohu, každá zemědělská přehlídka a pracovní konference, konaly v Praze? Od revoluce nemělo Brno (neklame-li nás paměť) příležitosti, aby ukázalo republice své rány a šrámy, utržené za války, a nemělo příležitost strhnout k sobě davy, jež by projevíly účast s městem, jemuž bychom měli rány spíše ofoukat, než je nechat i nadále rozbolavěle bez povšimnutí.

Tož zaznamenáváme tyto skutečnosti bez úmyslu útočit na ty, kteří tvrdošíjně trvají na nedílnosti PVV, ale přece jen s pocitem trpkosti, že při dobré vůli by se mohlo najít rozumné řešení, jež by znamenalo pro Brno přínos. Tak se na příklad mluví o tom, že do Brna by se výtečně hodila mezinárodní výstava automobilů. A utosalon, a letos by se byla bývala hodila kopie výstavy soudobé kultury, kdyby bylo ještě dosti času. Konstatovalo se, že ve veřejnosti není animosita proti velkým výstavám, které mají reprezentační ráz a skýtají víc retrospektivní podívanou než příležitost k uzavírání obchodů.

Pražské vzorkové veletrhy mají už pevnou tradici. Šestačtyřicet trhů zapustilo kořeny hluboko do živých

půd v celém světě. Sonděři, kteří projíždějí svět křížem krážem, potvrzují souhlasně s našimi obchodními přídělenci i v nejuvzdálenějších končinách, že zájem o naši výrobu je doslova enormní, že naše výrobky vyhovují zejména po stránce jakosti (s výjimkami, jako vždy), ale nevyhovují cenově. Naše kalkulace jsou stále příliš zatíženy vysokými položkami režijními, jež lze snížit jen a jen zlepšeným pracovním výkonem.

Na obzoru nám už stojí německá konkurence, o které jsme učinili před půl rokem těž letnou zmínku. Je pozoruhodné, jak uvádí dr. J. Hraše, proč bude německý průmysl opravdu nebezpečnou součástí. Německý průmysl a německý lid bude ze všech válčících států Evropy daňově nejméně zatížen. Německo už nebude potřebovat vyssát z lidu desítky a desítky miliard marek na svou armádu, na válečné loďstvo, vojenské letectví atd. Německý poplatník to brzo asi pocítí zejména v tom, že berní břímě bude lehce snesitelné. To ovšem se projeví při tvorbě cen za průmyslové výrobky.

Je to pojednou obraz, na který se dívat není příjemné. Ale zavázat si oči, znamenalo by ztratit zájem o život. Naopak — musíme znovu a znovu do útoku, do boje o trhy, do boje s pracovní morálkou a věrně i pevně se držet směrnice: Být mostem, stůj co stůj mostem. Ať se to u nás schází se všech stran, ať se u nás sjednávají obchody, smlouvá a dohaduje — ale ať se u nás také — maká!

doba a lidé

Edvard Valenta

Hlas mrtvého

Stala se zlá věc. Rozhodující činitelé z právního a politického odboru úřadu předsednictva vlády a čelný činitel ministerstva informací odepřeli jedinou možnost, kterou mohl být zachráněn život vysokoškolského studenta Josefa Vyhna. Mnoho se nás denně rodí a mnoho denně umírá, jenom jediný člověk umřel... Nadto žijeme v otrlé době, kdy živí lidé, kráčeje tolik let kolem hromad mrtvol a ssutin, nestojí leckdy s dostatečnou úctou před zázrakem lidského života — a přece se touto jedinou smrtí noviny budou jistě zabývat. Statečný člověk se totiž našel, následovník starého počestného dělníka Halase, a vykřikl svůj protest, protest malého a slabého člověka, silného však svou vášní pro lidství, zrovna do tváře mocných, kteří kdykoliv ho mohou odfouknout jako plevu za jeho pohoršlivý nedostatek strachu.

Mohou? Nemohou. Neboť v tomto svém boji nezůstal tentokrát kamarád mrtvého, student Ivo Navrátil, osamocen. Tentokrát stojí za ním nikoli pouze dvě třetiny národa, nýbrž národ celý, odvažujeme-li se nečítat mezi národ Masarykův několik erárních kalamárníků, jejichž vlastním životem je opisování, popisování a podpísování papírů.

Jeden Steinbeckův hrdina, který, byv připraven o natjatou půdu i o usedlost, přostě o všecko, si stěžuje, že marně hledal člověka, osobu, která mu tohle provedla. Jde za majitelem půdy, kde byl nájemcem; ten ho odkazuje na banku, banka na jakýsi trust, ten opět na nějaký federální výnos, ale ubožák ne a ne najít živáčka, který by mu mohl ze svého činu klást účty.

A to se stalo v Americe, kde jednotlivcovu odpovědnost je vypěstována do takové míry, že se nám u nás o tom ani nesní, v Americe, kde tě odsuzuje nikoli soud, nýbrž soudce, kde je nad každým úředníkovým stolem

zavěšeno zřetelně jeho jméno, a kde prostě každý úřad a úřadeček, který má co činit s tvým osudem, není představován neosobním razítkem nebo klikyhákem šifry, nýbrž velmi hmatatelným panem Smithem. Protože u nás tomu tak není, lze jednak postrkovat odpovědnost od člověka k člověku, z kanceláře do kanceláře a z budovy do budovy, až konečně tvůj osud řídí jakési nepostizitelné Cosi, zástup, ve kterém nejenom nemůžeš najít toho, kdo ti ublížil nebo kdo ti vyhověl, ale ve kterém si už ani jednotliví členové tohoto davu nemohou ověřit míru své odpovědnosti, míru svých zásluh nebo svého zlého činu.

Je to nešvar, který by měl být hlavně ve státě socialistujícím a těžce bojujícím vymýcen, neboť právě zde vězí nejpevnější kořeny neodpovědnosti, nedostatečného svědomí a pohodlné zbabělosti. Proč rozjítla tragická, kalamárníky zaviněná smrt studenta Vyhna jednovorně celý národ? Protože jeho druh tentokrát ukázal prstem nikoli jenom na pomyslný kolektiv úřední, nýbrž na osoby, které jmenoval, na lidi, před nimiž padal na kolena, aniž byl vyslyšen. A v té chvíli jsme se všichni otfáslí představou, že nebohý student Vyhna má snad rodiče, kteří ho milovali, že byl snad taky milován jako muž, jako milenec — a že tito rodiče i tato mladá žena mohou nyní navštívit ministry Masaryka, Procházku, Svobodu a jiné a jiné počestné lidi, kteří za nebožtíka bojovali, byť marně, po boku Navrátilově, navštívit je a poděkovat jim — ale že mohou také stanout před lidmi, které Navrátil jmenoval, a otázat se jich, mají-li snad i oni ženy a děti, někoho, koho milují a kým jsou milováni, a co by asi řekli člověku, který by tyto drahé nechal bez pomoci zemřít. Těžké noci, doufejme, prožívají dnes tito lidé, jejichž jména byla právem vyražena. To vše díky novému dobrému mravu, který Ivo Navrátil zahájil a který snad bude zaveden obecně: ukázat živáčka, schovaného za kalamář, za předsednické nebo i ministerské křeslo.

Jiné hledisko: Lidé, kteří dali víc na zabíjející literu lejster než na oživujícího ducha lidství, mají snad polehčující okolnost v tom, že si nebyli vědomi tragické směšnosti svého jednání, domnívajíc se, že jediný záchraňující lék a případná přítomnost amerického lékaře v našem léčebném ústavě mohly by ohrozit bezpečnost nebo nezávislost tohoto státu.

Těm, kdož nejsou zasvěceni do celé tragické události, kterou vylíčil Ivo Navrátil v Dnešku, je třeba říci, že tento lék je radioisotop a že jedině on zatím léčí zhoubnou chudokrevnost, které student Vyhna podlehl, že léčí i rakovinu a že v zájmu lidství, v zájmu uvedení léčivých schopností a léčebných method v obecnou známost si vlada Spojených států vyhradila, aby američtí lékaři směli navštívit ústavu, kam tento lék pošlou, a aby se jim dostalo podle dosavadních vědeckých zvyklostí informace o účelu, způsobu a výsledku použití tohoto léku. Stejná práva se ovšem zaručují našim vědcům v Americe. Právní odbor předsednictva vlády spatřoval v těchto podmínkách zásah do státní suverenity a proto vůbec odmítl svěřit ujednání této úmluvy vládě.

Čímž přicházíme k staré a bolestné otázce odborníků a neoborníků na vudčích místech. Léč měl nešťastné jméno, radioisotop. Neoborník mohl se snad domnívat, že tento lék má cosi společného s atomovou pumou, která by mohla být v nějakých domnělých ampulkách k nám vpašována, neboť i on se doslechl, po případě četl v novinách, že atomová puma má cosi společného s radioaktivními prvky. Anebo mohl dokonce vzniknout omyl v tom smyslu, že radioisotop má něco společného s radiem, to jest rozhlasem, který ovšem spadá pod pravomoc ministerstva informací, jež se musí proto postavit do opatrného střehu. Nesmějte se, na světě je ledacos možné, neboť všichni nemůžeme být vzděláni ve všech oborech. V takovém případě je ovšem nutno nejenom zavolat odborní-

ka a poučit se, ale před tímto odborníkem se sklonit v uctivé víře v jeho slova.

Dr Otto R á d l (New York)

Člověk Henry Wallace

Jiné hledisko, které dokonce student Ivo Navrátil snad bezděky vytušil, snad úmyslně zdůraznil: Týž duch, který odepřel zachránit život studenta Vyhna,razil v téže době nové heslo nové lidové republiky, to jest: Bát se. Tedy heslo přesně odporující starému, leč dosud u nás mezi slušnými lidmi ctěnému heslu Masarykovu. Nevěříme, že je to pouhá náhoda, že právě týž Masarykrazil i heslo lidskosti, humanity, a že duch jemu v heslu o strachu odporující, je jeho mravním protinožcem i v onom druhém příkazu. Dva zřetelné mravní břehy se nám tu rýsují; tentokrát nikoli pravý a levý, ale břeh statečnosti, lidskosti a nezávislého, svobodného myšlení, proti břehu naduté moci, mrazivé tvrdosti a příkazu nemyslivé stádní poslušnosti.

Veliká radost nás sevřela v smutném případě Vyhna-lově při pohledu na tento druhý břeh, kde se tentokrát potuluje jenom několik lidí, kdežto na břehu druhém, na našem, se tísní celý národ, stále ještě Masarykův. Přejde doba, kdy se tu budeme tísnit nejenom při této jediné smutné demonstraci.

Jiné hledisko: Skoro zároveň se zprávou o smrti studenta Vyhna čteme zvěst o tom, že továrna na penicilin v Rostokách nebude včas hotova, ba že se tu neudělalo vlastně skoro nic, ačkoliv jsme celé tovární zařízení na výrobu tohoto léku dostali z Kanady už před půl třetím rokem. Jednou nebylo dost materiálu, jednou zase ne dost zedníků. V květnu dojdou naše zásoby penicilinu, a naši umírající budou odkázáni bůhví nač, snad na to, aby prostě umřeli, jako umřel student Vyhna, neboť erární prestiž nám nedovolí doprošovat se na Západě dalších zásob nebo dokonce sjednat smlouvu na jejich pravidelné dodávání. My, kteří jsme zažili hrůzu umírání, stojíce se srdcem rozbitým nad krátícím se dechem toho, jehož jsme milovali, a kteří jsme mohli sledovat s úžasem návrat drahého života, křísěného zázračným lékem, představujeme si v úzkostech den, kdy bychom opět takto stáli nad umírajícím u vědomí, že tentokrát není léku, není záchranu, protože kdosi mocný řekl, že zdraví občanů musí, pánové, ustoupit státním zájmům, a jiný že zase odbyl vaše zoufalé žebroňení po léku vyhrůžkou, že se zjistí, co všechno je za touhle věcí a v zájmu koho pracujete. Tehdy před vámi vyvstane také jako přízrak nedostavěná budova roztokové továrny. Tehdy vzpomeneme slova Jana Masaryka, který by vzal mléko pro smíchovské děti i od samého ďábla.

Nazývají nás, ti s druhého břehu, cirkusovými šašky, proneseme-li slovo uznání osamělým bojovníkům za pravdu, svobodu a slušnost. Je pravda, nedovedli bychom srážet podpatky před mocným mužem, který nám zajistí, abychom v těchto kramflecích pevně stáli; ale jakoukoliv šaškovinu jsme ochotni podniknout pro záchranu života a lidství, radostně cinkat bláznovskými rolničkami, věřice v dobrý cíl svého boje, byť směšného, a v jeho konečné, třebaš daleké vítězství.

A nenazývejte nás tentokrát pohodlně demagogy, reakčníky a sabotéry; neboť na stejné čestné smetiště musili byste hodit zároveň s námi celý národ, s tolika ministry a s tolika jinými čelnými lidmi, jejichž lidství a občanská počestnost je nad jakékoliv pochyby, a kteří se tentokrát rovněž postavili proti vám. Věru, tentokrát možno říci bez strachu, že netrpíme strachem, leda jediným, strachem o tuto zemi. Slabý je hlas novinářův a může být okřiknut, zesměšněn, umlčen nebo falešně vyložen; ale hlas mravěho je silný, nevyvrátitelný a neúprosný.

Při prvním setkání si vás člověk Henry Wallace získá úsměvem, jenž je nějak chlapecky nejistý a plachý. Z toho úsměvu poznáte, že muž, který jej nosí, není nikdy docela ve svém životě v lomožném ruchu veřejnosti: to překvapí, protože tento mladistvý skoro už šedesátník strávil ve veřejné činnosti nejméně čtyři desetiletí. Někdy, když se mluví o polním hospodářství, se tento úsměv rozevírá úplně. Ale ani pak nemá bodrost nebo selskou upřímnost, kterou byste od venkovana očekávali. Ve tváři Wallaceově zůstává vždycky rys nějakého napětí a nejistoty, nervosnosti, netrpělivosti a neklidu.

Je to neklid člověka, jenž si velmi svědomitě vypočítal theoretické předpoklady a nedovede se smířiti s faktem, že věci v reálném světě proběhly odchylně od jeho pravidel. Neklid člověka, jenž měl vášnivý obdiv pro počítací stroj a vždycky jej choval na svém psacím stole, a jenž je zmaten nepřesností, s níž fungují kolečka lidských vztahů ve veřejném životě. Neklid člověka, jenž s nesmírnou vytrvalostí a po léta pěstoval a křivil různé odrůdy kukuřice na svých polích, psal o nich vědecká pojednání a nalézal harmonické uspokojení v matematické přesnosti genetických zákonů — aby pak narazil na onen matoucí nedostatek logické příčinnosti ve vývoji politických vztahů mezi lidmi.

Muž s ideologií

Pro tuto základní disonanci ve své povaze býval Henry Wallace od svých přátel nazýván »snilkem« a od odpůrců »zmateným theoretikem«. Ve své vlastní straně zůstal cizincem. Není divu, že také v žádné straně nezdomačněl. Začal jako republikán. Po letech stal se demokratem a bojovným potíračem republikánů. A zase po dvaceti letech denuncuje demokraty a zakládá stranu třetí.

Takový rozpor v povaze je málo anglosašsky. Loni mu jeden odpůrce řekl, že by Wallace měl být exportován někam do Mexika, nebo někam do Ruska nebo ještě dále, tam že by třeba o něho stáli. Zejména v Americe se žádá na politikovi, aby měl smysl pro kompromis se skutečností, smysl pro praktický business s lidmi, smysl pro přibližně nejlepší provedení konkrétních úkolů. Wallace je ideolog, neváhá nikdy klásti morální apel nad praktickou uskutečnitelností. Nestojí nikdy oběma nohama na zemi.

Dokonce i prezident F. D. Roosevelt, jenž hájil Wallace proti celé demokratické straně, to s úsměvem přiznával. Když jednou »secretary of labor« Perkinsová prohlásila, že Wallaceovi nerozumí, zasmál se Roosevelt: »Vždyť já mu také nerozumím. To víte, Wallace je mystik...«

Mystik

Jeho přátelé o něm říkávali, že je »myslitel« a »intelektuál«. V hantýrce politické strany podobné označení není poklonou. Kromě toho to není ani pravda.

Pravdou je, že Wallace za posledních patnáct let napsal a vydal nesmírně mnoho řečí a projevů a článků a studií a pojednání. Otevřete-li abecední rejstříky na konci kteréhokoli z těchto deseti nebo dvanácti svazků, najdete, že se v nich jejich autor vyslovil o všem, co se jen kdy šustilo populární encyklopedií. Je to však všechno jen nahazováno ve strašném spěchu, nic není originální, všechno je z třetí ruky. Vždycky je to ušlechtilé. Vždycky je to špatně psané. Vždycky je to nudné. Nejvíce sám sebou a nejsnesitelnější je Wallace tam, kde píše s náboženským zanícením.

Wallace se ve svých řečech i článcích velice často dovolává k Bohu a v jeho knihách najdete tyto odstavce: Náboženství a businessman, náboženství a kapitalismus, náboženství a člověk z ulice, náboženství a demokracie, náboženství a T. H. Huxley, náboženství a národní hospodářství, a blahobyt národa, a »laissez-faire«, a politická filosofie, a Sovětský svaz, náboženství a opravdový státník. To vše nemá filosofické hloubky, budi však důvěru prostého voliče. Náboženský rys Wallaceovy povahy mu jistě přinese mnoho hlasů v listopadové presidentské kampani.

Americký volič má hluboký respekt k náboženské opravdovosti mužů činných ve veřejném životě, stejně jako americký volič opovrhne cynismem politických profesionálů. Wallace nemá ani stín cynismu nebo ironie, je nesmírně vážný a může se i do minulosti vykázati zarytými pietistickými škotskými a irskými předky. Příslušenství k církvi hrál

u nich důležitou úlohu. Bylo hotovou revolucí, když Henryho pradědeček William opustil církev episkopální a přešel k presbyteriánské. Také mladý Henry měnil církve, podobně jako měnil politické strany: opustil rodinnou církev presbyteriánskou a přešel k episkopální, protože prý tato církev měla v jeho rodném městě Des Moines »nejchudší a s bídou nejhrouževnatější zápolící kostelíček«.

Kukuřice a jiné věci člověka

Kromě upřímného náboženského zanicení a víry v Boha, jenž řídí osudy lidské, má Henry Wallace dosti jiných vlastností, jež mu při podzimních volbách mohou získati více hlasů, než mnozí očekávají. Wallace je typický lidový článkář, amatérský myslitel, ušlechtilý kalendářový autor. Rozhodně neupoutá stylem, ať už píše článek nebo pronáší řeč.

Hluboký filosof nebo originální myslitel by vyvolal na americkém venkově svou kandidátní řeči mrazivou nedůvěru. Wallaceův příděch lidového kazatele však obyčejného posluchače nepoleká a dodá politickému kandidátovi glorioly přemýšlivého muže, jenž stojí nad nízkým, stranickým obchodováním. To vše, jakož i opravdová vnitřní poctivost, získá Wallaceovi stovky hlasů. Americké presidentské volby se však nevyhrají stovkami ani tisíci hlasů, nýbrž zápasem milionů na obrovském kontinentě. A leckdy se přistihnete při otázce, může-li nastávající divoká kampaň přinésti tomuto člověku Henrymu Wallaceovi tolik uspokojení, kolik ho zřejmě našel, když napsal své první dvě knížky: »O cenách agrikulturních produktů« a »O kukuřici a pěstování kukuřice«.

Astrologie, dieta a jazyk portugalský

Jedním však můžeme býti jisti: že Wallace povede svou kampaň až do konce s houževnatou svěhlavostí. O Skotech i Irech je známo, že mají tvrdé palice, a Henry Wallace se svými irskými a skotskými pradědečky a se svou neuspokojenou osobní nenávisť k Harrymu Trumanovi, půjde ve volebním boji až do posledních konců. Protože volební kampaň budou za něho řídit jiní, nebude tu působiti rušivě Wallaceův nedostatek smyslu organizačního, jenž mu překážel už v době Rooseveltově.

Volební kampaň ještě nezačala, a už Wallace slyší dozvuky oné své ministerské kariéry zemědělské, kterou začínal předepsáním nuceného podorávání zasetých polních plodin, obmezováním plochy k osevu a zabíjením nově zržených vepřů, aby nabídka zemědělských produktů poklesla a ceny stouply. Byla to ona smutně pověstná »politika umělé vynuceného nedostatku«, proti níž se Wallace sám později stavěl. Leccos z toho bylo prostě vynuceno dobou, leckteré chyby však musíme přičísti Wallaceovu podivnému amatérismu.

V ý v o j

Dva první Wallaceové, děd i otec, byli sedláci, redaktoři odborného agrárního listu a politici. »Mladý Henry«, dnešní kandidát presidentsví, po nich zdědil populární zemědělský časopis, nazvaný »Wallaceův hospodář« (Wallaces Farmer). Podle jeho životopisce tento časopis znamenal »zlatý důl« a Wallace za desetiletí v něm napsal hotové záplavy článků. Tuto povodňovitou lehkost projevu zdědil po svém dědečkovi Henrymu Wallaceovi nejstarším, oněmž praví Russell Lord (autor rozsáhlé biografie tře Wallaceů: »The Wallace's of Iowa«): »Slova z něho jen proudila: zanechal po sobě jako redaktor a přednášeč doslova miliony slov. A teď tu máme jeho vnuka, dnešního Henryho, jenž opět proudí slova všemi řečišti veřejného mínění, jako to dělával kdysi starý pán.«

Kromě uvedených knih o cenách polních plodin a o pěstování kukuřice a kromě článků ve svém časopise, napsal Wallace studii »Matematické vyšetření účinku počasí na růst kukuřice v osmi státech kukuřičného pásu a práci »Korelace a počítání na stroji«.

Jeho politicky ideologická spisovatelská činnost se počíná v době, kdy se stal Wallace členem kabinetu Rooseveltova. Od té doby vydal Wallace devět knih. Z těch poznáme Wallace jako liberálního demokrata, jenž pevně stojí na kapitalistické organizaci společnosti, odmítá socialismus a komunismus a obzobuje demokracii tím, že jí dává náboženskou náplň. Několik ukázek stačí, aby ho charakterisovaly jako »měšťáckého reformistu«, jak by se řeklo po marxisticku.

O kapitalismu

»Hledíme-li na nejpodstatnější základy kapitalismu poznáme, že kapitalismus může býti nejučinnější soustavou produkce a distribuce, založené na svobodě a rovné

příležitosti, v níž každý může uplatnit své schopnosti — nejučinnější soustavou, jakou lidstvo dosud vytvořilo.

Kapitalismus není třeba vykořeniti, jak navrhovali někteří radikální reformátoři. Má jen býti modernisován a má se dáti do práce.

Ano, musí se dáti do práce, musí být přiveden k řádnému fungování, chceme-li si udržeti základy těch věcí, v nichž spatřujeme samou podstatu americké společnosti...

Je třeba konstruktivní kritiky a taková kritika musí uznati, že bolení hlavy se dá léčiti i jiným způsobem, než useknutím hlavy.

O soukromém obchodu

»Na štěstí všichni velkopodnikatelé (big businessmen) nedefinují svobodu podnikání tak, jak jsem právě uvedl totiž: monopolisticky. Mnozí z nich jsou hluboce zaujati problémem plné zaměstnanosti, stejně hluboce, jako samy organizace dělnické. Tito muži jsou často více zaujati tím, aby zvýšili produkci a tím sloužili lidstvu, než aby vydělávali peníze pro peníze. Jsou si vědomi toho, že i když sloužíme lidstvu, je nezbytno zachovati rozumný zisk, má-li se náš zubskpouuso cméáypcméáypcméáý ný zisk, má-li se náš způsob soukromého hospodaření udržeti na živu. Proto žádají, aby rozsáhlé a šifící se trhy byly zajištěny.«

»Dominujícím cílem, jenž stojí dnes před americkým průmyslem, je udržení výroby v onom rozsahu, jak nás tomu válka naučila.

Musíme najít nové dráhy pro součinnost kapitálu a dělnictva.

Musíme, jinými slovy, nalézt dráhu k expandujícímu hospodářství.

Musíme chrániti jednotlivce, aby nebyl utiskován státem, ani přílišným nakupením bohatství.

Musíme dáti obchodníku, businessmanu, podnět k tomu, aby vyráběl, a musíme mu nechat vyhlídku na zisk za práci dobře vykonanou.«

O komunismu

Jeho dlouholetý spolupracovník, přítel, obdivovatel a oficiální životopisec, Russell Lord, praví o Henry Wallaceovi:

»Musíme si zaříditi věci svým vlastním způsobem, novým americkým způsobem — tak cítí Wallace. Demokracie musí být obrozena...

Někdy jsem myslil, když jsem ho slyšel mluvit o jeho cílech, že má sklon k socialismu nebo k jakémusi intelektuálnímu fašismu, řízenému inteligencí, nikoli bohatstvím.

Dostávali jsme se s ním tedy do rozporu, my mládež nové velké reformace, jež byla v té době vyhlášena, a užívali jsme při tom hodně velkých slov.

Bylo však jasno, že Wallace byl i tehdy, jak o sobě říkával: »Cosi, jako člověk, který rád chodí středem cesty.«

Když jsme pronesli slovo komunismus, jeho tvář potěmněla, zrudla, a odpovídal:

»Všechny tyhle staré -ismy jsou příliš naplněny nenávisť. Naším úkolem je, abychom udělali co nejučinnější demokracii tohoto strojového věku.«

Trval téhdy, stejně jako dnes, na tom, že nemá účinku změniti hospodářskou soustavu, nezměníme-li současně lidské srdce.«

O marxismu

»Marxismus je po některých stránkách dítětem průšáctví, protože Marx, jeho velekněz, byl ve svém myšlení formován Hegelem, velkým filosofem pruského státu. Marxismus také užíval »česky«, stejně jako průšáctví užívalo »gestapa«.

O demokracii a křesťanství

»Jest mou vírou, že demokracie je jediným pravdivým výrazem křesťanství. Věřím v demokratickou nauku, která je náboženstvím, založeným na sociálním poselství proroků, na Kristově pohledu do hlubin lidského srdce, a na moudrosti oněch mužů, kteří napsali ústavu Spojených států, a kteří odhlasovali Zákon občanských svobod.«

Tak vypadá a tak smýšlí člověk Henry Wallace. Jak se stalo, že tento »mystik«, »snílek« a vášnivě nábožensky zaujatý nadšenec získal tak mohutnou podporu ve své kandidatuře na příští presidentský stolec Spojených států právě od světového tisku komunistického — toho si všimneme příště.

»Přesvědčím se také o pravdivosti starého rčení, že: »Politika dovede přivést leckterý divný párek do jedné polstevle.«

Agnus

Deset neděl v pohraničí

Málokterému novináři se podařilo dostat se na deset souvislých a celkem klidných týdnů do pohraničí bez přesných úkolů a výslovných příkazů. Mne tento osud potkal. Mou povinností není chodit s partou jiných redaktorů po průmyslových závodech a dívat se propagačním úředníkům přes rameno, jak dělníci pracují. Nedostal jsem v Praze příkaz procházet se údolím a stráněmi, všimat si zpěvu ptáček a líčit, že potůčky v českém pohraničí zurčí svobodněji než kdy dříve. Nikoli: mým jediným úkolem bylo najít si byt a zařadit je do denního života. — Jest řada úkazů, které novináři při krátkých zájezdech za reportážemi unikají. Zde jsou některé:

Ústní podání zpráv a ustálenost poměrů

Generál Patton si za severoafrického tažení spojeneckých armád vypočítal, že zprávy o válečných událostech i poplašné zvěsti, „šeptaná propaganda“, šíří se mezi arabským obyvatelstvem v poušti rychlostí 50 až 60 mil za den, bez znatelné pomoci tisku nebo rozhlasu. Staletá tradice a dávno zvyklá média v českém vnitrozemí, i ve velkých českých městech je tomu podobně. Pražané si pamatují, s jakou rychlostí se roznesla zvěst o zatčení národního výboru ve Štěpánské ulici. Noviny přinesly tuto zprávu už v době, kdy o ní každý věděl.

V pohraničí je tomu jinak. Chybí tam právě ona tradice soužití, a stálý pohyb a neklid obyvatelstva jí ještě dlouho bude bránit ve vzniku. Ošklivý případ Tři Sekery vznikl v obci 12 km za Mariánskými Lázněmi. Dvě z posledních dějství tragédie se odehrála přímo v Mariánských Lázních — jedno na nádraží, druhé v nemocnici. Mariánskolázeňský občan se však o věci dověděl teprve za řadu dní z pražských novin.

Vznikne v pohraničí nové nářečí?

Tato otázka souvisí s konsolidací poměrů. Odpověď na ni je záporná, aspoň zatím. Zdá se, že nové nářečí nebude. Pokusím se to dokázat na příkladu nevelkého úseku, na lázeňském trojúhelníku západních Čech. Vnitrozemští lidé sem přišli převážně z Plzně a okolí. Další velká vlna je z Prahy, poslední ze Slovenska. Slovinci se zatím drží stranou, při rozhovoru s Čechy obvykle mluví měkkou, ale podivuhodně čistou češtinou. Plzeňské nářečí není nic nového; kromě toho je specificky plzeňské a zdá se, že se udržuje jen stálým stykem s Plzní. Pražáci odvykají svým jazykovým výstřelkům poměrně snadno, zejména tam, kde mají co dělat s lidmi, kteří mluví ryzejší nebo jinou češtinou než oni. Tak je tomu i v pohraničí. Lze pozorovat, že lidé sobě cizí, kteří pocházejí z nesejtných částí státu, spolu hovoří čistším a pečlivěji užívaným jazykem.

Kořeny zůstávají ve vnitrozemí

Třicet měsíců života v českém pohraničí ještě nepřispělo žádoucí měrou k vytvoření nového pocitu domova a nového prostředí, jež by zvalo k definitivnímu zapuštění kořenů. Plzeňští si jezdí pro informace „domů“, do Plzně. Pražané do Prahy, Slovinci na Slovensko. Podle toho pak také vypadají pověsti a nejnovější zprávy. Dejme tomu, že obchody v Mariánských Lázních jsou důkladně zásobeny masem a mlékem, ale nemají brambory. Pražáci se vracejí z dvoudenního pobytu v hlavním městě se zprávou: „Nepude maso, ani mléko. bude jen křen.“ Viděli totiž u pražských zelinářů koše s křenem. Z Plzně přichází podobná zpráva, že bude jen mrkev nebo brambory. K situaci v Mariánských Lázních se při tom vůbec nepřihlíží. Sňad zde

hraje důležitou roli také nedostatek styku města se sousedním venkovem — nedostatek stejně hmatatelný, jako je nevyspělá tradice soužití v městě i na venkově samém.

Tato situace se odráží v lidovládě

Kdežto na vnitrozemském venkově se předsednictví MNV mnohde zachovalo v úzkém kruhu rodin, které v minulosti obsazovaly rychtářské a starostenské stolce, tvoří si venkov v pohraničí své samosprávné orgány velmi pracně a jakoby zkusmo. Stává se, že hodnostáři politických organizací na pohraniční vesnici nemají ponětí, jakou silou v tu chvíli disponují. A stává se, že místní organizace politických stran vlastně sestávají z několika integrálních skupin krajan-ských, reemigrantských, odbojářských či stavovských. Podle toho pak někdy vypadaly kandidátky i spolupráce ve zvolených národních výborech.

Politika hraje v pohraničí prim

Občané ve vnitrozemí mají svůj majetek a své prostředky obživy. Občané v pohraničí bez výjimky potřebují dekretů téměř na všechno. Na byt, na nábytek, na živnost či usedlost. Politika při tom hraje velmi hmatatelnou a výrazně formovanou úlohu, která často zastihuje i přednostní práva či veřejný zájem. Proto je prvním poučením každého novousedlíka tato věta: Nauč se počítat! Zjistí, kolik je v národním výboru našich, kolik skoro našich a kolik ostatních, pak zjistí, kolik svých přívrženců má ten druhý a teprve potom jedne!

Větší vitalita převážně mladých lidí v našem pohraničí se jasně odráží v politických svárech, vyhraněnějších a při tom často nicotnějších než ve vnitrozemí, a vynutila si také mnohem živější účast Obce legionářské a Svazu osvobozených vězňů ve veřejném životě. Běda obcím, kde jedna nebo obě tyto organizace oblékly politicko-stranický háv. Sláva těm, kde si jedna nebo obě dvě zachovaly ráz dozorců a strážců. Třikrát sláva městečkům, vesnicím a městům, kde tyto organizace spolupracují!

Náš politický systém — dětská stavebnice?

Budiž prominuto toto přirovnání. Události na pohraničních národních výborech k němu neodolatelně svádějí. Snad i národní výbory velkých měst, snad i zemské národní výbory fungují podle regule, že počet hlasů v radě je někdy důležitější než meritum případu. Pohraniční samosprávné orgány poskytují příklady takového lidovládění s nevědění pilností a bez jakékoli rafinovanosti. Šéfové politických stran dávají přednost stranické kázi před zájmem občanstva, jež z valné části ani není politicky organizováno. — Příkladem je výměna čelných činitelů pohraniční samosprávy. Někdy k ní dochází na zákrok ústředních sekretariátů v Praze, jež nahrazují místní zvolené funkcionáře lidmi z hlavního města. Zdá se, že se v nové obměně tu a tam objevují správní komise pochybné slávy. Tvrdím, že ve vnitrozemí by k takovým případům nedošlo bez důkladné výměny názorů.

Praha daleko, Pánbůh vysoko?

Ještě jednu věc zjistí člověk v pohraničí při trochu bedlivějším pozorování: zcela nový poměr těchto odlehlých krajů k centrálním úřadům, k Praze. Myslím, že Františkovy Lázně mají mnohem živější úřední korespondenci s Prahou než třeba Benešov. O čem se píše?

Za stálé kontroly ministerských „exponovaných úředníků“ a „expositur“ si lidé v pohraničí pozvolna budují existenci. Pražské úřady vykonávají dozor, který za normálních okolností přináleží úřadům místním nebo vůbec žádným. K nejnovějším zjevům patří snaha ústředních úřadů, institucí a politických stran o získání nemovitého majetku. Představte si budoucí náladu národního správce hotelu, který se po dvou letech práce náhle doví, že se o jeho podnik zajímají tři ministerstva, ÚRO a Léčebný fond. I kdyby tento muž byl velmi kulantně politicky organizován, věděl by, že jeho správcovské dny jsou prakticky sečteny. Praha je blízko, ošemetně blízko, a Pánbůh sedí

v jedné z místností Strakovy akademie. Pomoci se nedovolaš. Národní správce se horoucně modlí, aby konečně dostali své živnosti nějakým způsobem do vlastnictví, nebo aspoň do takové správy, která jim nemůže být bez vážného důvodu odňata.

Tito lidé chtějí zůstat v pohraničí

Doba velikých krádeží a podstatných podvodů, doba ryze pohraničních zločinů je za námi. V pohraničí už pomalu zbývá jen kádr poctivých lidí. Chtějí žít poctivě a beze strachu ze zásahů zvenčí. Mám na mysli zásahy úřadů, politických stran a všech institucí, které s prostým životem obyčejného člověka nemívají nic společného.

Občan v pohraničí si přeje konsolidaci poměrů, přeje si, aby směl a mohl zapustit kořeny. Dovolují si prorokovat, že k ustálení dojde brzy po tom, co ustane honba za dekrety a s ní spojená honba za politickou protekcí, až přestane čas chamtivosti a závisti.

Prostě tehdy, až pražské úřady poskytnou lidem v pohraničí dostatek duševního klidu, aby se mohli poznat a v nových, neurovaných a dosud vratkých poměrech vybudovat jakýsi životní řád — snad nový, typický pro pohraničí, snad nějakou syntézu životního slohu všech krajů republiky.

život a instituce

Ivan P f a f f

Mezi spravedlností a zločinem

5. května 1947 skončila platnost malého i velkého retribučního dekretu, a po tomto dni jsou i obžalovaní, jejichž činy spadaly pod pravomoc lidového soudnictví, stavěni před soudy řádné a pravidelné. Ale právě v době přechodu od mimořádných poměrů revolučních k normálnímu právnímu řádu stali jsme se svědky trapných zjevů. Nejde vlastně o soudnictví samo, o to, jak revoluční justiční instituce konala své poslání, ale především o vyšetřování, předcházející před procesy u lidových soudů, o úroveň osob, které je prováděly, a o metody, které při něm uplatňovaly.

Prostějovský proces s dr. Pospíšilem, proti němuž byli vedeni za svědky nenávidění gestapáci, přelíčení Holubová-Veříšková, za něhož byly odkryty násilné vyšetřovací metody některých policistů, nebo proces se čtyřmi členy SNB v Plzni, tedy případy, které tolik rozvířily hladinu našeho veřejného života v minulém roce, nejsou totiž v tomto směru událostmi posledními. Zdálo se, že už zapadnou, když nezávislý tisk objevil v uherškohradištském přelíčení učitele Beneše proti Františku Halasovi st. poslední jednání hrůzné revoluční tragedie, jejíž strůjce uniká spravedlnosti, protože tomu brání zákon, revoluční, mimořádný ale přece jenom zákon. Ostatně právě v těchto dnech doznívá proces, který dal první vzrušující podnět ke kritice onoho zákona, když krytí jeho paragrafy, unikli trestu delinkventi, jimž obžaloba kladla za vinu vyšetřovací metody, pro něž se obecně vžil název »gestapismus«.

Vojenský soud v Plzni 11. února 1947 udělil právní placet takovým metodám rozsudkem, který u nás vzbudil veliké rozpaky. Čtyři poddůstojníci SNB bitím a kopáním surově ztýrali své čtyři bývalé představené, zajištěné v porevolučních dnech v plzeňské věznici. Přesto, že skutková podstata činu byla prokázána, byli všichni obžalovaní osvobozeni, protože bylo užito zákona č. 115/45, podle něhož bylo do 28. října 1945 beztrestné takové jednání, které směřovalo k spravedlivé odplatě za činy okupantů nebo jejich pomahačů. Soud tedy uznal vinu obžalovaných, ale nevyvodil ze svého zjištění trest. Vojenský prokurátor, který tehdy ohlásil zmatečnou stížnost, vzal nyní svoje odvolání zpět, protože nemělo vůbec naději

na úspěch za současné právní praxe, která užívá zákona 115/45 jako neměnitelného schematu: tak ve společnosti, která lhostejně naslouchá vášnivému volání bohatýrského rváče za pravdu Františka Halase, vítězí definitivně právní norma nad citem pro spravedlnost, tak se znovu ukazuje, že zákon nemusí být vždy ideálem spravedlnosti a že boj Halasův je dvojnásob krásný a dvojnásob tragický, protože předem ztracený.

Nuže, obžalovaní policisté byli osvobozeni na základě revolučního zákona, který prohlašuje, že do 28. října 1945 bylo beztrestné »takové jednání, které směřovalo k spravedlivé odplatě za činy okupantů nebo jejich pomahačů«, a odůvodnění rozsudku se odvolává na tento zákon proto, že »obžalovaní byli subjektivně přesvědčeni, že mají co činiti s přísluhovači, zajištěnými podle příkazu národního výboru«. Je, tuším, dovoleno ptát se: Je-li zákon 115/45 vsutku jediným směrodatným kritériem pro posuzování tohoto případu, kdo se odvažuje tvrdit, že je spravedlivou odplatou také týrání, kopání, bití a jiné zločiny těžkého ublížení na těle, spáchané bezpečnostními orgány na bezbranných vězňích z motivů pomstyctivosti a nízkého vyřizování osobních účtů? Obsahuje tento zákon jediný paragraf nebo klausuli, která by dovolila domnívat se, že spravedlivá odplata se ztotožňuje s mučením a bitím, nebo bylo dokonce v intencích zákonodárce, aby zákon byl takto vykládán?

Ať už by odpověď na tyto a podobné otázky byla jakákoliv, už dnes nutno říci, že největší tragika a patrně i největší omyl tohoto rozhodnutí není ani tak v případě samém, jako spíše v důsledcích, které rozsudek může vyvolat a také už vyvolává, a v mravní neutralitě k lidské stránce případu. Četné případy jiné naznačují, že používání takových nelidských metod při vyšetřování politických vězňů se lavinovitě šířilo, a v tom smyslu se lze obávat, že konečná platnost plzeňského rozsudku taková individua v jejich jednání jen posílá a přispěje k utvrzení jejich sebejistoty. Neboť byli-li osvobozeni policisté, kteří z důvodů nízkých a nečestných týrali a mučili vězně, je možno se nadít, že takové jednání bude na podkladě zákona 11/45 pod rouškou spravedlivé odplaty pardonováno v nesčetných případech dalších. Mohou se toho nadít především takoví lidé, kteří kriminální legitimize a policejního obušku po revoluci zneužívali k jednání tak amorálnímu a asociálnímu. Čeho by se ostatně mohl takový člověk obávat, když má za sebou právní ochranu svého bezprávného jednání a ví, že se mu nemůže nic stát, jen bude-li tvrdit, že byl přesvědčen, že týraný vězeň byl kolaborant?

V tomto smyslu tedy výklad zákona naprosto neodpovídá staré právní zásadě, že lidé se soudí a trestají ne proto, že se provinili, ale proto, aby se ti druzí už neprovinili. V tom je hlavní omyl tohoto zákona.

Je ovšem zejména také ve svém dosahu čistě lidském a mravním. V právním řádu společnosti má se vždy odrážet ona představa spravedlnosti, k níž společnost dozrála svým vlastním vnitřním vývojem, nikoli nějaká představa jiná, která se za vývojem společnosti opožďuje nebo je dokonce s jejím životním stylem v bytostném rozporu. Prostě, i když právo nemusí být vždy ideálem spravedlnosti, má se tomuto ideálu sociologicky aspoň blížit. Protože se nikdo snad neodvážil tvrdit, že by se představa spravedlnosti, kterou si vytvořila současná společnost, ztotožňovala s představou tělesného násilí a mučení, tedy trestními formami, obvyklými ve společnosti středověké, taková právní norma, jakou představuje zákon 115/45, ustrnula na překonaném hodnocení, a takové vyšetřovací metody zůstávají daleko za vývojem současné společnosti jako reakční. Osoby, které takové vyšetřování provádějí, nutno rovněž označit za reakční, stejně jako zákon, který je dovoluje.

Veliký umělec a krásný člověk Josef Čapek, tázán v koncentračním táboře, zda se bojí smrti, odpověděl: »Bojím se bití«. Chápete už? To není nechlapská bázeň před bolestí a tělesným utrpením, to je hrůza z potlačování svobodné lidské individuality, hrůza z ponižování hodnoty opuštěného, to je hrůza z mravního rozvrácení a narušení člověka, z něhož vycházel švýcarský filosof, když nadepsal svou knihu o mravní krizi současného evropského lidstva slovy »Hitler in uns selbst«. To není sentimentální humanita, to je živý závazek nejvyšších hodnot mravních a duchovních, za které jsme šli radostně umírat. Učiňte, učiňte vy, kteří to učinit můžete, aby v tomto národě ony hodnoty znovu zvítězily.

otázky a odpovědi

Dr. František Laichter

K útoku na Svobodné noviny

V Rudém právu z 18. t. m. četl jsem výpad Ladislava Štolla proti Svobodným novinám a jejich šéfredaktoru.

Věc se týká i čtenářské obce nestranických a samostatně soudných novin, snad proto smím spontánně a veřejně vyznat, jak se dívám na tažení proti Svobodným novinám a nestranickému tisku.

Přečetl jsem třísloupcový Štollův útok, nadepsaný »O poslání Svobodných novin«. A první, co mne zarazilo, bylo, že si Štoll vůbec nedal práci, aby skutečný obsah Svobodných novin a Peroutkových projevů z let 1945—47 popsal a rozebral. Ani nesrovnával Svobodné noviny s psaním jiných deníků. Nevykonal základní přípravnou práci k zjištění fakt, týkajících se Peroutkova nazírání z revoluční a porevoluční doby, přesto však si troufá dávat tohoto vynikajícího novináře a s ním Svobodné noviny do klatby.

Či se domnívá, že ostouzečské nehoráznosti o Masarykově republice, jsoucí v křivém rozporu ke zkušenostem našeho obyvatelstva a k sovětskému prohlášení z 18. března 1939 o opravdovém vnitřním klidu a mírumilovné politice Masarykovy a Benešovy republiky, že denunciační citát z knihy »Ano a ne« z L. P. 1932, hokuspokusy s manifestem z r. 1938 a dojemně pohrobní uznanost k Lidovkám bratří Čapků nebo epigonské použití výtky o nedostatku humoru, kterou 19. prosince 1947 utřžil sám prof. Štoll s kompaňony ve Filosofické jednotě, je tou legitimací k výroku, mají-li či nemají-li Svobodné noviny pod vedením Peroutkovým vycházet?

Zopakujeme si my, řadoví čtenáři, v čem jsme se více než dvouletou zkušeností přesvědčili o potřebě a obecně prospěšném poslání nestranického tisku!

1. List páně Štollův se tváří a vystupuje, jako by měl pravdu v pachtu. Jestliže se však na jeho okázale velké ploše nenajde po presidentově projevu k spisovatelům místečko pro soud, že »spisovatel nemá nikdy přecházet mlčením zvlášť byrokracie, zvolených orgánů a demokracických institucí«, a že má být »nepoddajným charakterem, skrz na skrz svobodný a prostě svůj«, jestliže z presidentova projevu k legionářům z 11. XI. 1947 redakce největšího listu potlačí šestnáct podstatných řádek, tepajících stranické záluždnictví; jestliže 21. t. m. nenašlo Rudé právo místo pro pravdymilovný projev ministra Jana Masaryka s výrokem: »Nikdo nám nesmí nařizovat, co musíme nebo co nesmíme číst!« za takového umlčování nadstranických a třídně nepodmíněných kritérií nemá se mluvit chybnými stranami divit, že český člověk hledá pravdu jinde, pakliže ji nenalézá v listě monopolistických nároků.

2. Stěžoval-li si prezident Masaryk na přehnanou stra-

nickost českého tisku, nevím, jak by mu bylo dnes, kdyby se musel probírat nynějšími stranickými listy. Je to zvláštní, jak náš národ, který se radikálně vypořádal s papežovou neomylností, je neomaladě krmen v třetí republice stranickou neomylností a nesnášenlivým fanatismem, a že tato neomylnická krmě je mu jako jediná samospasitelná vnucována. Stálo by věru za to vypsat novinářskou cenu tomu českému stranickému deníku, který by v roce 1948 aspoň jednou sám od sebe nezištně přiznal, že se v něčem zmyšlil, že vedení strany v tom a tom ke své litosti pochybilo, že lidé z druhých stran či mimo strany jsou také slušní, že v něčem mají pravdu a že to nejsou zlotřilci čili — mluveno dnešním frázovitým žargonem: že to nejsou fašisti a reakcionáři. Kdo miluje pravdu, kdo pozitivní práci dává přednost před politickými tahačkami, ten se nespokojí stranickým tiskem, a sahá až po Národním osvobození, které otiskuje hlasy pro a proti, anebo po Svobodných novinách. A tu máte, pane Štolle, další důvod pro poslání nezávislého tisku.

3. Ale je tu ještě vážnější důvod pro jeho existenci. Nemůžete s dobrým svědomím popřít, že v naší vytoužené a znovu osvobozené republice došlo v porevoluční éře k ukrutnostem, známým jako českokamenický případ, kolínský případ, Burešův případ, ozřejmený plzeňským vojenským soudem, případ Volfův a Čadkův a pod. Jak by to bylo dopadlo s oddělením českokamenického případu, nebýt nestranické tribuny a nebojácného, byť křivě ostouzeného novináře Michala Mareše? Co byla platna memoranda vládě a úřadům z března 1946, pokud nestranický tisk nepromluvil a neutichl — dokud se jeho přičiněním nerozhýbaly nefungující instituce k nápravě? A jak reagovalo Rudé právo 30. ledna 1947 na první upozornění nestranických deníků — Nár. osvobození a Svob. novin — na otřásající fakt, že inspektor Čadek a rotný Volf mučením nutili Kaňkovou ke křivému svědectví? Volalo partyzány na Pankrác, aby šli demonstrovat proti soudci, který takovéto hanebné metody odsoudil.

Nebýt nestranického tisku, nebýt jmenovaných a s nimi solidárních nadstranických tribun, cosi nedýchateľného bylo by zamořovalo právní a mravní ovzduší zlehkomyslně a zcyničtěle dědičky Masarykovy republiky.

4. Čím se vyznačovala Peroutkova činnost v této revolučně rozbourané době? Že v článku za článkem vedl své čtenáře k pochopení revolučních hospodářských a sociálních změn. Odtud konstatování, jako: »Kapitalismus prohrál politicky. Končí vláda měšťanstva a nastává vláda lidových mas. Není návratu.« Vystoupil ne jako někdo, kdo teskni po minulosti, ale jako svědomitý spolupracovník na novém společném díle. Řekl-li pravici A, že totiž »socialisté zvítězili«, řekl i B levici: »Ale i tento vítěz je podroben kontrole humanity«. A proti tomu se vaši soudruzi začali bouřit. Pevný, ale marný byl Peroutkův pokus z ledna 1946 přesvědčit předsedu Zápotockého, že resoluce ÚRO proti napravování chyb, omylů a přehmatů revolučních příživníků, s heslem »všechno sankcionovat« není správná. Nechtěl být slyšen Peroutkův hlas, že »politika se nikdy nemá rozejít s obecnou lidskostí«, ačkoliv nešlo o nic méně, než o aplikaci Masarykovy trvale platné zásady, že »všecko úsilí politické podléhá soudu mravnímu«.

Vzpomínáte, jak bylo sankcionováno pomstychtivé ztýrání k smrti nevinného kapitána F. Bureše? Takové a podobné případy byly omlouvány mluvením o třískách, skvrnomanii a zaměňováním nešťastných obětí za kolaboranty, zatím co Peroutka a ostatní nezávislý tisk protestoval. Před zjištěnou a spáchanou křivdou Peroutka se neopájel bludnými dějinnými filosofickými visemi německých krasoduchů. Neprávem napadaného člověka se ujímal hned na místě, konkrétně a reálně, protože prohlédl nicotnost iluze, jako by se konkrétní křivda dala napravit mluvením o skvělé budoucnosti. Asi že jinak nemohl

v zemi, v níž Masaryk ke křivdě, spáchané na Hilsnerovi, nemlčel.

Podobehství o ztýraném člověku, kterého bez pomoci nechal na zemi ležet samospravedlivý zákoník, kázavý kněz, a jehož se ujímá názorově osočovaný, ale skutkem dobrý samaritán se v lidstvu v různých sociálních a ideologických proměnách opakuje. A že Peroutka konal mravní a politickou povinnost v mocensky opilé republice, to si vděčně uvědomuje i ten čtenář, jehož názorové východisko je v podstatných základech rozdílné od Peroutkova. Sám na př. mnoho nedám na agnosticismus a ateismus, kterým se před válkou Peroutka holedbal, a který, jak patrně z úvodníku »Dědictví« z 14. IX. 1945, nepřekonal. Ale Peroutkově mravně pohotovému a nebojácnému novinářské působnosti souhlasu odepřít nemohu. Děkuji mu za ni veřejně (tak jako to v listopadu 1946 v přítomnosti Alberta Pražáka a několika čelných komunistických spisovatelů učinilo všech 42 plnomocníků kulturních organizací). Myslím, že v duchu tak činí i celá ta veliká a svobodná obec Svobodných novin.

A poznámku na závěr: profesor Štoll konstruuje u Peroutky jakýsi zvrát. F. X. Šalda nám říkával, že člověk není prkno, že se vyvíjí. Peroutka porevoluční v srovnání s předválečným mi připadá eticky uvědomlejší a rozhodnější. To, co viděl a prožil v totalitním koncentráku, neprožil naplno. Vysvobozen z koncentračního tábora plní odkaz těch, kteří věznění nepřežili a svým a nám všem vzkazovali: »Přál bych si, aby lidský život zas nabyl své ceny a důstojnosti. Dívej se na svou vlast s kritickou láskou a nelži si!«

Je inteligence bez zájmu?

I.

Vážený pane redaktore,

ve dvou listech, které řídíte, v »Dnešku« z 15. ledna a ve »Svobodných novinách« z 19. ledna, vyšly dva články, reagující na stať p. dr. ing. Fukátko, uveřejněnou v novoročním čísle Svobodných novin. Autorem jednoho z těchto článků jste Vy sám. Zdá se, že p. dr. ing. Fukátko nakousnul živý problém: poměr inteligence k našemu budovatelskému úsilí. Že to je doopravdy živý a bolavý problém, to vyplývá na příklad i z citátů z obou článků. Vy na př. píšete: »Kdyby inteligence nedovedla pochopit význam plánovaného hospodářství, nezasluhovala by omluvy.« Plně s Vámi souhlasím. Co však píše v Dnešku jiný představitel inteligence, p. Jan Mašek, jak z jeho článku vyplývá, středoškolský profesor? »Inž. dr. J. F. neodhaluje správné příčiny nezájmu inteligence o plánované hospodářství. Příčina je jasná: že dosud nebyl podán žádný viditelný důkaz, že by plánované (nebo to, co se jím u nás nazývá) hospodářství mělo nějaké přednosti proti neplánovanému hospodářství.« Je tedy možno představit Vám jednoho příslušníka inteligence, který nedovedl pochopit význam plánovaného hospodářství: je jím p. Jan Mašek. Případů podobného nazírání inteligentů na plánované hospodářství, na dvouletku a pětiletku, na naše budovatelské úsilí, na to »dílo, které rozhodne o životní úrovni národa a tím o mnohých věcech jiných,« jak správně píšete, je bohužel mnoho. My, kteří provádíme dvouletý plán, denně se staráme o jeho uskutečňování, mohli bychom z vlastní zkušenosti uvést celou řadu příkladů.

Pan Jan Mašek přímo potvrzuje podivný poměr určité části naší inteligence k budovatelskému úsilí, když píše: »Rečnické výkony, které dovedou nadchnout třeba t. zv. masy, nechávají inteligenta v úloze diváka, který jen pozoruje. Není zapotřebí žádného národohospodářského myšlení, ani vrozené, ani získané inteligence, aby třeba primitiv nerozeznal, že vyvěšování plakátů, manifestace, oslavy, průvody, standarty, hesla atd. nejsou tvůrčími hodnotami, nýbrž zabíjením času, ničením materiálu, mařením energie, a vidí-li, že se tomu věnuje čas, peníze, materiál, jde do ústraní, aby na tom plýtvání všemi hodnotami neměl podíl.«

Jak je to chybný názor! Mám velmi často příležitost a povinnost mluvit k »t. zv. masám«, a to ve smyslu nabádavém k vyšším výkonům. Mohu potvrdit, že masy na to zpravidla reagují zvýšením výkonů. Stejně tak na různá ta

hesla, plakáty, standarty. To není zabíjení času. To je kladná práce. Mohu uvést příklad. Loni v létě se v ostravsko-karvinském revíru neplnil plán těžby uhlí. Ani v září ještě ne. A pro říjen byl v celém ostravsko-karvinském revíru měsícem mnoha řečí, schůzí, plakátů a hesel. A výsledek? Zvýšený plán byl překročen. »T. zv. masy« reagovaly zvýšením výkonů.

Bohužel, byli zde inteligenti, kteří zůstali »v úloze diváka, který jen pozoruje«. A byli roztrpčeni, když jim to bylo vytknuto, poněvadž v říjnu 1947, kdy bylo vytěženo koproitu září o 100.000 tun uhlí víc, nebylo možno »si volně koupit čokoládu, datle, fíky, pomeranče, grapefruity, ořechy paráské, puna, kokosové, vlašské i lískové, sušené meruňky i hrozinky, švýcarský emental i růžového lososa a mléko, kdykoli jste si přáli«, nýbrž bylo nutno tvrdě pracovat na »díle, které rozhodne o životní úrovni národa«. Když pozorujete inteligenci a její poměr k budovatelskému úsilí národa, přijedete k poznání, že část inteligence a to bohužel ne zrovna malá, je bez zájmu. Je ve vyčkávací posici, jak to dopadne. Nedovedla vyvinout činnost, která jí právě dává právo nazývat se inteligenci: jítí vpřed, ukazovat cestu, být průkopníky. Nemám bohužel dosti času, abych sledoval soudobou literární tvorbu. Nevím tedy, zda již byl napsán dobrý český román, jehož děj by podporoval a podněcoval pracovní úsilí. Nevím, do jaké míry středoškolská i vysokoškolská profesora a učitelé vysvětlují svým žákům naši situaci a jediné možnou cestu, jak se dostaneme vpřed, t. j. vlastní prací.

Vím jen z denní zkušenosti, že toho všeho potřebujeme jako soli. Vím, že potřebujeme mladou technickou inteligenci, která by více přemýšlela o tom, jaké bude její poslání jako vůdců a rádců pracujících, až dokončí vysokoškolské studium a jak toto své poslání bude plnit, než jaké jí z vysokoškolského studia vyplynou materiální výhody. To neznamená, že se má spokojit s podřadnou odměnou. Ale starost o uplatnění se ve smyslu vůdcím a budovatelským musí zde být především. Vím, že potřebujeme učitelů, kteří by nám novou tvůrčí, činnou a konstruktivní inteligenci vychovali. Celé to naše dnešní budování, boj o zachování dosavadního vynikajícího postavení mezi malými slováckými národy, pokrokový charakter naší výroby, onu pověst zušlechtění, rozumné a solidní práce, která provázela náš národ hned od dob probuzení, boj o to, zda budeme mítí dosti prostředků, abychom účinně podporovali kulturu »vyžaduje inteligence vůdčí a tvůrčí, která bude umět ukázat, čím nahradit to »vyvěšování plakátů, manifestace, oslavy, průvody, standarty, hesla atd.«, čím nahradit »rečnické výkony«, které podle názoru pana Jana Maška jsou jenom ničením materiálu a zabíjením času, aby v celém národě vzniklo velké budovatelské nadšení, které by nás vyzvedlo na vyšší stupeň hospodářského i kulturního života, než jaký jsme kdy měli.

Vývoj událostí. Dočasná bezmocnost Německa, vystěhování Němců od nás, znárodnění průmyslu, to vše nám dává k tomu příležitost, ovšem časově omezenou. Teď máme jeden úkol: chopit se té příležitosti a využít ji. A neztrácet čas uvažováním jako: »...na konci dvouletky bude životní úroveň stejná, jako byla v roce 1937... Za fotografické dopisnice Ilford se platilo 22 Kč za 100 kusů, za konsumní neznáckované české 14 Kč, za ponožky 6.50 Kč, za špatné pouze 2 Kč... Dnes nevidíme z toho nic.« To není znak inteligenta s tvůrčími a vůdčími schopnostmi.

Bohužel, p. ing. dr. Fukátko měl pravdu. Alespoň část naší inteligence se postavila do bolestinské a povýšené pósy, a je národním problémem, jak ji přivést k postoji kladnějšímu.

Váš

Dr. Inž. Antonín Pelnář

II.

Ne! Předně žádná část skutečné inteligence, t. j. inteligence ducha a charakteru, bez ohledu na školení a tituly, není nikdy bez zájmu na společenském vývoji a hospodářských problémech.

Za druhé v našem nebohatém národě stále ještě existuje podstatná složka té inteligence, jež vyšla z dělnických tátnů a matek, která nikdy nebyla v řadách kapitalistických, pro niž společnost socialisticky řízená podle zásad sociální spravedlnosti byla samozřejmě očekávaným a touženým vývojem.

Tato složka inteligence, která ve své většině ani dnes nebydli v krásných vilách a nejedí v přepychových autech, zdědila s krví svých udřených otců také jejich postoj k práci vůbec: že jest lepší a prospěšnější práci dělat, než o ní

mluvit. Pro ně žádná práce nebyla zásluhou, ale přirozenou vnitřní potřebou. Nikdo jim k ní dříve netleskal a proto jejich synové a dcery nechápou, proč by měli oni dnes tleskat k něčemu, co je samozřejmé.

Plánovitě hospodářství v socialisující demokracii je samozřejmostí. Pro inteligenci je proto úspěšné splnění plánu prvního roku naší dvouletky přirozeným výsledkem odpovědné a plodné spolupráce pracujících rukou i ducha. Mluvit o tomto chlapeckém výsledku jaksi uznale nebo oslavně se jí zdá malodušné. Dobré dílo se chváří samo, to nepotřebuje planého oslavování, natož dobré veledilo, jimž dvouletý plán výroby je.

Rozhodná většina inteligence je v politických stranách, ale vzdaluje se zpravidla jejich politickému životu, poněvadž jest zneohucena přehnanou stranickostí některých politických předáků, kteří myslí příliš mnoho stranickopoliticky a příliš málo odpovědně hospodářsky, čímž zvyšují zmatek v hlavách těch našich občanů, jimž jsou hospodářské spjitosti odlehlou sférou (což platí, žel, i o určité části t. zv. inteligence), kteří pak od dvouletého plánu očekávají více, než jim tento hospodářsky objektivně může dát.

Inteligenci, při jejím kritickém a objektivním myšlení, zejména odpuzuje škodlivá přepolitovanost hospodářského života, jež působí velmi rušivě v dnešním složitém hospodářství, vyžadujícím vedení pouze nejpopolanějšími a nejobjektivnějšími činiteli a v duchu skutečné socialisující demokracie.

Jsou věci, které skutečná inteligence opravdu nechápe. Na příklad, jak mohl vůbec přijít na veřejnost předčasný, nedomyšlený, v dnešní situaci vlastně reakční a kontrarevoluční námet náměstí Budovatelů?

Je nejasné, z jakého okruhu t. zv. inteligence načerpal pan ing. dr. Fukátko své poznatky o detailismu a občanské nestatečnosti inteligence vůbec. Okupanti byli zřejmě jiného názoru. Ta inteligence, která ze všech společenských vrstev národa zaplatila nejvyšším procentem životů svých příslušníků za svůj nezlomitelný odpor, ta že se stala nyní ve zbylých řadách občansky nestatečnou?

Skutečná inteligence, jako vždy pracující a pracovitá vrstva každého národa, představitelka stálého vývoje technického, sociálního a kulturního pokroku, nikdy neměřila a neměří ani dnes životní hodnoty pouze peněžními jednotkami. Není ovšem živa jen duchem a chce se přiměřeně podílet nejen na pracovním úsilí pracujících pospolitosti celého národa, ale také na výsledcích tohoto úsilí. Chápe však dobře, že okamžitě je nutno přiznat větší podíl těm, kterých je více a kteří pracují přímo na hmotných předpokladech budoucí, očekávané životní úrovně, a z nichž mnozí právě měří životní hodnoty jen počtem jednotek peněžních.

Závěry pana ing. dr. Fukátka jsou daleko od skutečného postoje opravdové inteligence, jejíž zájem o socialistický společenský vývoj je živelný a upřímnější než, zdá se, u leckterého dnešního představitelky různých odrůd socialismu politického i hospodářského. A protože tato inteligence příliš zbytečně nemluví, neznamená to nikterak, že propadla povýšenosti. Naopak. Necpe se, nemajíc ostré lokty a drzé čelo, do fronty těch, kteří se sami sobě zdají jedině ke všemu povolání. Svědomitě a odpovědně pracuje, jako pracovala vždy, na všech úsecích, na které ji vyvíjející se členitost hospodářského a společenského života postavila. Nepropadá ani pesimismu, ani přehnanému optimismu, ale se zdravou realitou hledí zpříma do budoucího vývoje, jehož bude spolutvůrkyní, jako jí byla vždy *M. K.*

III.

Pan J. Mašek má mnoho pravdy ve výtkách současným zjevům. Na článek p. inž. dr. J. Fukátka však odpověděl tak, že jen zesílil účinek slov, jež chtěl vyvrátit.

Na obvinění z povýšenosti inteligence odpovídáte, že vysokočkolák štípe dříví a nosí uhlí, lékařka si myje podlahu. Tito inteligenti ukazují, že (i když přinuceni) nejsou povzneseni nad tělesnou práci. Jaký vztah mají naše příklady k veřejným událostem?

Vy nechápete, co národ potřebuje od inteligence. Každý náš prostý, poctivý občan vidí tytéž chyby co vy. Čeká však, že přijde náprava od lidí osvícených. Naši inteligenci, té části, k níž mluvil p. inž. dr. Fukátko, chybí lidský vztah k současnému dění, jako jej má na př. náš pan prezident. Promlouvá k nám starostlivým hlasem nejenom z titulu svého postavení, ale i jako vzdělaný člověk, jehož duchovní zrak vidí dál, než my drobní pracovníci, zaujatí denními

povinnostmi. Vidí naše chyby, zná i jejich příčiny, ukazuje cesty k lepšímu a chce věřit v dobro. Ten, který tolik prožil a jenž si odpočine zajisté tak málo, jako ti, o nichž píšete, nezhořkl. Osobně má jistě velmi mnoho příčin. A proč nás tak posilují jeho knihy? Co mu dává sílu? Vzdělanecký, filosofický duch. Tím rozlišuje velké od malého, trvalé od přechodného. Všichni ho s úctou posloucháme, napravujeme chyby, o nichž mluví, radujeme se nad jeho pochvalou. Povzbuzuje nás jeho víra v nás a v budoucnost. Jen jeden z tisíců doroste jeho výše. To je ideální obraz toho, co čeká od inteligence lidí. Vyšší rozhled, viru v mravní dobro a ukazování cesty k němu.

Napomínáš-li, musí z tvých slov zaznívat láska a pochopení. To nebylo v článku pana J. Maška. Tam zní jen chmurná elegie člověka, jenž se nemá tak, jako kdysi. Úplně zapomíná, že prošla veliká válka. Zapomněme také a srovnávejme dál.

Životní úroveň. Je pravda, bylo možno koupiti datle, filky, čokoládu, atd. (těch pamlsků je dlouhá řada). Mluvíte příliš osobně. Zapomněl jste na nezaměstnané táty? Byli i v řadách inteligence. Vy si jen pamatujete, že se vám lidé nabízelí za směšnou odměnu jen proto, aby mohli koupit dětem chleba. V dobách, kdy jste jezdil za hranice, nevěděli, jak předrží zítřek. Nevyčítám. Vy jste to změnit nemohl. Pravděpodobně se však cítíte odstrčen, že si tu práci musíte dělat sám, nikdo vám ji ponížene nenabízí a nečeká na almužnu od vás. Zapomněl jste, že jsme odsunuli Němce a lidé pracují na důležitějších místech než Vám skládat uhlí do sklepa. Nebo tu raději měli Němci zůstat?

K té životní úrovni. Ministru Majerovi byly vytýkány ryby. Co odpověděl? Nikdy v první republice nebylo o vánočních prodáno tolik ryb jako poslední dva roky. Ale to je tak. Dříve si jeden člověk koupil třeba dva kapry a řada lidí neměla ani na jednoho. Dnes jsme měli každý trochu. Vám se to zdá nespravedlivé? Vy jste nepochopil, že zvyšujeme životní úroveň na široké základně? Cítíte se dotčen. Spokojen nebude ani dělník, protože on čeká na doby, kdy se bude mít jako vy, když vás pozoroval v době své nezaměstnanosti.

Před očima vám vyrůstá něco nového a vy vidíte jen chyby. Správně. Kritisujte. Jenom ne z tak čistě osobního, uraženého hlediska. Alespoň tak nečítejte jménem inteligence. Skutečný vzdělanec se dovede postaviti na vyšší hledisko než je jeho osobní zájem. Chápu vás. Běda však, bude-li takových egoistů víc než těch, kteří se osobně rvou s novým řádem a vymyčují jeho nedostatky. V době hospodářské investice, kdy šetříme devisami, si přejete filky a datle?

A. Šelová

dopisy

Lidospráva a pan zemský poslanec

Vážená redakce!

V Dnešku č. 35 z 27. XI. 1947 se pokusil pan zemský poslanec Pířt v článku Lidospráva a občanstvo, degradovat zřízení národních výborů a komunistické členy v nich. Za záminku si vzal mimo jiné i případ z Čelákovíc, kde prý tělocvičné jednotě Sokol bylo komunisty znemožněno konat ples, takže jednota tím prý byla velmi poškozena. Jako předseda MNV v Čelákovících, člen Sokola od roku 1927, sděluji, že o tomto jen lokálně významném případě rozhodla jednomyslně rada MNV a s konečnou platností ONV v Brandýse n. L. A to tak, že zakázaly plesy obou stran, když předtím zástupci KSČ nenašli přes nešetné pokusy ochotu u zástupců Sokola k jakémoliv dohodě o době konání plesu.

Neboť usnesením osvětové komise a rady MNV, sděleným včas obězníkem místním činitelům, spolkům, korporacím a stranám, bylo stanoveno konat v týž den jen jeden ples, resp. zábavu podobného druhu, a to na základě žádosti, podané spolkem (stranou atp.) MNV, který jí po schválení postupuje a doporučuje ONV. V našem případě dbala usnesení MNV jen KSČ a získala svou včas podanou žádostí povolení konat svůj ples dne 2. února 1947, zatím co žádost tělocvičné jednoty Sokol byla podána teprve mnohem později.

Pan zemský poslanec se pokouší také dokázat mou nezpůsobilost a odsuzuje mne za to, že jako předseda MNV jsem se právem své funkce snažil nabádat k dohodě sporné strany bez sebemenšího subjektivního nátlaku na kteroukoliv z nich. — O správnosti mého jednání nechť svědčí vzápětí následující výměna jednatele ve výboru tělocvičné jednoty Sokol.

S pozdravem

Ladislav Hnízd o

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

Jaromír Hořec:

KACÍRSKÁ ČEŠTINA

*Chci mít ji zvonici
jak strom a listi z cínu
a z potoků ji chci
pro jasnou včelařinu.*

*Nad slovy voní sněh
a vnitř bítí žily,
že v listech kostnických
ji do mě upálili.*

*A chci ji tmavou mít
jak hrad a ptáky v lesu.
Pod srdcem zní a zní —
mí bratři, milujme se!*

Ze sbírky „JASINA“, která vyšla v nakladatelství Fr. Borový.

Člověk bez adresy je tulák. Člověk s dvěma adresami je prostopátník.

BERNARD SHAW

NOVÉ KNIHY

Nový pionýrský román Kennetha Robertse. Americká literatura má proti ostatní velikou výhodu: vyrůstá z prostředí a země, jež před necelými stolety prožívala ještě mohutný epos kolonizace výbojů zcela neřízených, které utvářely povahy syrové a pokládaly osudy, jejichž evropské obdoby se již ztrácejí v daleké minulosti. Osídlovací procesy, zlatokopecské horečky, ohňostroje náhlých úspěchů a ještě překotnějších

ztrát, prolomily hráze usměrněného života a americkému spisovateli pohled do psychologie bez zábrán a přepětí. Prameny, které předurčily tvář dnešního Američana, odkryl Kenneth Roberts již ve svém proslaveném románě »Cesta na severozápad«; vrátil se k nim i v nové kronice průkopnického období nového světiadlu, v široce vrstveném románu »Arundel«. I když je příběh, který zachycuje historii provincie Maine v době bojů o americkou nezávislost, vypracován v první osobě a postava

S. Nansona zdálivě převažuje, spojují se všechny soukromé osudy v mohutný společenský tok, který zvyrazňuje prvky obecné, neosobní a dobově i lidsky společné. Celým líčením tajně výpravy proti Quebecu ozývá se silný tón hrdinství, čirého a neproblematického, s prostou radostí ze zápasu, pro které přes všechny zdánlivé protiklady nalézáme obdobu v soudobém písemnictví SSSR. Kniha, kterou vydalo nakladatelství F. Borový, má 656 stran a stojí brož. 160, váz. 195 Kčs.

John Gunther: **Inside USA**. (Harper a Bros). Jeden kritik nazývá tuto knihu, obsahující 52 kapitol a téměř tisíc stránek, Baedekerem USA. Je to více reportáž než zásad-

Dr Rudolf Souček:

SUGESCE A HYPNOSA

Úkazy sugesce a hypnosy nejsou objevem moderní doby a byly známy již ve starověku, zvláště v Egyptě a v Indii, jak dosvědčují dochované zprávy. Tehdy jich používali zejména knězi ke svým účelům, a proto byly hypnotické jevy zabaleny rouškou tajemnosti a záhadnosti. Podobně tomu bylo ve středověku. Teprve v osmnáctém století učinil vídeňský lékař Mesmer svou naukou o magnetismu hypnotické zjevy známými a populárními v nejbližších kruzích. Učil, že každý člověk je nositelem živočišného magnetismu, avšak ne každý ve stejné míře. Čím větší množství magnetického fluida člověk v sobě chová, tím snáze prý dovede vyvolávat zjevy živočišného magnetismu. Sobě připisoval Mesmer zvláštní sílu a schopnost přenášeti fluidum a léčit jím nemocné. Používal k tomu zvláštních tabů, mimo to kovevých vodičů, magnetisovaných van a jiných prostředků. Je pravděpodobné, že jeho pacienti upadali při léčeni do hypnotického spánku.

Mesmerovo učení o magnetickém fluidu jest ovšem vědou již naprosto odmítnuto, neboť hypnosa nemá s magnetismem nic společného. Zmínujeme se o Mesmerovi jen proto, že hypnosa bývá posud někdy nespřísně nazývána magnetickým spánkem a že magnetická teorie se udržela dodnes ve spisech laických hypnotisérů.

V polovině devatenáctého století studoval hypnosu anglický

lékař Braid. Dosahoval stavu podobného spánku u svých pacientů tím, že jim přikázal hledět upřeně delší dobu na nějaký lesklý předmět. Vyvolaný stav nazval hypnotismem a používal ho často k léčebným účelům. Podalilo se mu dokonce provést na hypnotisovaných operace.

Braidem začíná historie vědeckého studia hypnotismu. O jeho další vývoj má největší zásluhu francouzský lékař Liébaault, který v sedmdesátých letech minulého století vydal důležitá díla o hypnose »Du sommeil provoqué et des états analogues« (O vyvolaném spánku a stavech příbuzných). V tomto díle byl po prvé zevrubně vylouzen význam sugesce pro hypnotické jevy a ukázáno, že spánek a hypnosa jsou jevy stejné podstaty, hypnosa že jest jen zvláštním druhem spánku.

Výsledky Liébaaultovy přezkoušel Bernheim, profesor vnitřního lékařství na universitě v Nancy, a sám dopomohl vydáním kritických spisů o hypnotismu nové teorii k všeobecnému rozšíření. Studium hypnotismu se v poslední době zabývalo mnoho vědeckých pracovníků a byly jí věnovány i zvláštní časopisy.

Dnes je již bezpečně zjištěno, že hypnotický spánek je vyvolán sugescí. Slovem sugesce rozumíme vykonávání vlivu na jiného člověka nezávisle na jeho uvažování a rozhodování. Sugestivní vliv je tedy opakem vlivu, jímž působí přesvědčování, rozumové důvody. U sugesce je podstatné právě to, že osoba jí přijímá, aniž uvažuje a kritizuje. Přesvědčení, že sdělovaná

věc je správná nebo nesprávná, a po případě i rozhodnutí k činnosti tvoří se bez zevrubného kritického rozboru obsahu, jenom autoritativním vlivem druhé osobnosti, t. j. vlivem toho, že oné osobě věříme, že nám imponuje. Život podává dost dokladů, jak snadno lidé podléhají sugestivnímu vlivu. Každý člověk přijímá denně více sugescí, než si uvědomuje. Na dítě mají sugestivní vliv rodiče, na žáka učitel, na věřícího kněz, na politického straníka vůdce, na kupujícího obchodník, na nemocného lékař, na milujícího milovaní a pod. Ovšem v hypnotickém spánku se uplatní sugesce mnohem více než ve stavu bdění. Avšak hypnosu vyvoláme zase nejsnáze uspávací sugescí, t. j. ujišťováním osoby, že je ospalá, že cítí tíže ve víčkách atd., kteroužto sugescí podporuje upoutání zraku, působení jednotlivých dojmů, na př. maslouchání tikotu hodiněk a podobně. Jakmile se začne dostavovat spánek, vzrůstá pravidelně sugestibilita, t. j. vnímavost pro sugesce.

Hloubka hypnotického spánku může býti různá. Obvykle se rozoznávají tři stadia hypnosy.

V prvním stadiu, tak zvané somnolenci, má hypnotisovaný jen pocit ospalosti, tíže v údech, lehkého oslabení vůle a ochmuti úmyslných pohybů. Oči se mu zavírají buď zvolna, nebo náhlým stažením víček. Přitom jest jeho vědomí úplně jasné. Počátek somnolence se jeví též zvolněným, klidným dýcháním.

Druhý stupeň hypnosy se označuje obyčejně slovem hypotaxie, to jest podrobení se vůli hypnotisérové. Hypnotisovaný

nenmůže již otevřít oči a nemá již síly, aby sugesci odolával. Rozumí však všemu, co se mluví, a vzpomene si po probuzení na všechno, co se v hypnose událo. V tomto stadiu možno vyvolati katalepsii, ztrnutí údů, Zvedneme-li paži hypnotisovaného a řekneme, že ztrnula, zůstane zvednuta. Podobně může vyvolat ztrnutí celého těla. V katalepsii bývají svaly někdy silně napjaty, zvláště u svalnatých lidí. V takových případech může hypnotisovaný ležet podepřen jen hlavou a pažemi na dvou židlích. Zkrátka kataleptický člověk zůstane v každé sebenepohodlnější poloze sedět nebo ležet. Přitom slyší vše, co se kolem něho děje, rozumí všemu, co se k němu mluví, a může i svůj stav pozorovat.

Protože vnímavost pro sugestivní vliv je zvýšena, musí nyní hypnotisovaný poslechnouti rozkazů hypnotisérových, a to nejen těch, které zřetelně vysloví, nýbrž i těch, které jen poněkud naznačí. Sugerovaná představa působí dokonce i na takové úkony životní, které jinak vůli nepodléhají. Sugescí možno na příklad zrychlit nebo zvolnit tep nebo vykonati vliv na pochod zaživací. Stačí, ujlístíme-li osobu, že se jev začíná dostavovat.

Též citlivost může býti sugescí změněna. Sugescí lze způsobit necitlivost, takže hypnotisovaný vůbec nereaguje na bolestivé podněty. Naopak můžeme zase hypnotisovanému na místech předtím necitlivých vyvolati přecitlivělost.

Že zde skutečně běží jen o sugesci a nikoli o nějaké »žlu-

mi úvahy. Autor cestoval třináct měsíců po Spojených státech, navštívil 48 států a asi stejný počet měst, mluvil se všemi druhy lidí, od nejvýše postavených k nejnižším. Napsal již knihy s obdobným titulem a thematem o Jižní Americe, Evropě a Asii. Očekává se, že kniha bude nejvíce prodávanou knihou za 5 dolarů a říká se, že asi bude mít osud best sellerů, totiž, že po sensationálním úspěchu zapadne. Autor se zabývá průmyslovými závody jako jsou General Motors, United States Steel, du Pont, pojednává o Wall Streetu, Harlemu, Tennessee Valley Authority, United Automobile Workers, o problému Jihu a černochů. Interviewoval Henry Kaisera, Deweye, Vandenbergu. Zjistil, že v New Orleansu připadá na každého občana ročně 120 lahví Coca-Coly, že Hotel Davenport ve Spokane myje všechny kovové mince, než je vrací jako drobné svým zákazníkům, že je v Jižní Dakotě 50.000.000 sedláků, že nejkrásnější dívka na světě je Texasu, že město Houston je nejvíce reakcionářské, Fenix nečistší, Indianapolis nešpiňavější, Knoxville nejošklivější, říká, že »USA jsou nebláznivější, nejnebezpečnější,

nejnestálější, nejzajímavější, nejnedospělejší, nejmočnější a nejuzasnější zemi na světě«. Český překlad vyjde v nakladatelství Borovy.

ANGLIE

Známý spisovatel Somerset Maugham založil nové stipendium pro britské autory. Cíni ročně 500 liber šterlingů (100.000 Kčs) a bude udělováno mladým britským autorům, kteří vydali slibné literární dílo, a to poesii, román, dílo kritické, dějiny, životopis, esay nebo filosofickou práci, nikoli však drama. Tříčlenná porota se mění každý třetí rok. K. i.

KNIHY REDAKCI DOŠLE

O. E. Rolvaag: **Požehnaný den.** Nakl. Kvadr. Z norské přeložila M. Lesná-Krausová. Stran 303, brož. 90 Kčs, váz. 112 Kčs.
Dr D. Krátký: **Hodnota a skutečnost humoru.** Nakl. Orbis. Stran 284, 100 Kčs.
Josef Boh. Foerster: **Poutník v cizině.** Obálka B. Hanuš. Nakl. Orbis. Stran 358, brož. 110 Kčs, váz. 135 Kčs.
Jaroslav Svehla: **Bomby kolem Pantheonu.** Nakl. Pragotisk. Stran 104, 60 Kčs.

Leonid Sobolev: Mořská duše. Přeložil A. Pohl. Obálka Josef Novák. Úprava Frant. Mašek. Nakl. Práce. Stran 503, brož. 140 Kčs.
Jan M. Tomeš: **Ruby.** Obálka Frant. Hideček. Úprava Frant. Mašek. Nakl. Práce. Stran 85, 45 Kčs.

Dalibor C. Faltis: **Zlatá brána.** Ilustroval Václav Hejna. Vydal Melantrich. Str. 59, váz. 69 Kčs.

Jan Pilař: **Sluneční vůz** (Na motiv z Ovidia). Ilustroval Jos. Liesler. Vydal Melantrich. Str. 79, váz. 120 Kčs.

Ivan Krahulík: **Komu pochození.** Obálka Ant. Homolka. Vydal Melantrich. Stran 244, brož. 75 Kčs.

Miloš Kocourek: Chlapci z Černého Kamene. Ilustroval C. a F. Bělský. Vydal Melantrich. Str. 204, váz. 140 Kčs.
Artúr Heye: **Ludožrút Hatako.** Přeložil M. Blaho. Nakl. Svet, Bratislava. Stran 174, brož. 69 Kčs, váz. 88 Kčs.

ROZTAČÍME KOLA

Zavedli jsme v závodě povinné cucání Lesněnek. Pracujeme naplno, neznáme kašel, rýmu ani nachlazení. Kdepak Lesněnky!

Lesněnky

Karel Roztočil,
nár. správce.

durka, vycházející z hypnotiséra, je dnes dokázáno. Ještě na mezinárodním sjezdu psychologickém v Groningen r. 1926 předváděl Gustav Wallenius, asistent prof. Alrutze, pokusy, které měly dokázat, že hypnotické jevy se nedají vysvětlit pouhou sugescí, nýbrž, že nervový systém hypnotisérů působí přímo na hypnotisovaného. Podle tvrzení Alrutzova skleněné nebo kovové plotny nezadržují fluidum, kdežto karton nebo flanel je zadržují. Jeden z účastníků připevnil mezi dvě podlouhlé zinkové plotny, které byly spojeny tak, že tvořily jakousi plochou krabici, napříč 10 cm široký kartonový pás a položil plotny na předloktí hypnotisovaného, který měl hlavu zakrytou černým sukmem. Wallenius měl magnetickými tahy nad zinkovými plotnami směrem od dlaně k lokti paži hypnotisovaného, která byla dříve učiněna necitlivou, učiniti opět citlivou. Podle teorie Alrutzovy zůstala by paže necitlivou na tom místě, kde byl vložen karton, který by zabránil působení fluida hypnotisérova. Paže zůstala skutečně při každém pokuse na jednom místě necitlivou i po četných tazích, avšak toto místo nesouhlasilo nikdy s místem, na němž byl karton. Osoba i experimentátor věděli totiž, že mezi plotnami je karton této velikosti, ale nevěděli, na kterém místě. Skutečnost, že necitlivost zůstala na místě odpovídajícím sice přibližně velikosti, avšak nikoli polohou kartonu, svědčí pro to, že účinek byl vyvolán jen sugescí.

U osob živě obrazotvornosti lze v hypnóze vyvolat též smys-

lové klamy. Hypnotisovaný vidí na př. osoby, které nejsou přítomny, slyší jejich hlas, cítí vůni halucinovaných květin, ochutnává sladké nebo kyselé, zkrátka vnímá jako skutečnost vše, co se mu sugeruje. A naopak smyslové vjemy možno sugescí z vědomí odstraniti. Řeknu na příklad hypnotisovanému, který má oči otevřené, že má nebudě vidět. Hypnotisovaný mě pak skutečně nevidí, ačkoliv slyší můj hlas. Podobně mohu způsobit, že nevidí někomu jiného, že neslyší hluk, necítí dotek.

Druhý stupeň hypnózy se vyznačuje tím, že si hypnotisovaný dovede po procitnutí na všechno vzpomenout. Dostaví-li se však spánek ještě hlubší — třetí stupeň hypnózy, t. zv. somnambulismus — nedovede si osoba po probuzení na nic vzpomenout. Probuzením nastane úplné zapomenutí (amnesie) všeho, co se v hypnóze událo. V nové hypnóze se ovšem může vrátit vzpomínka na dřívější sugerované sny.

Na hluboké hypnóze pozorujeme všechny hypnotické zjevy ještě zřetelněji. V ní můžeme vyvolat i úplné změny v osobnosti hypnotisovaného a sugerovat mu kteroukoli úlohu. Též možno stupňovat některé činnosti při zastavení činnosti ostatních, takže veškerá energie mozková je soustředěna jedním směrem. Někdy se takto dosáhne i dokonalejších výkonů, než jakých je osoba schopna v bdělém stavu. Sugerovaný soustředěním duševní činnosti v hypnóze lze vyvolat i vzpomínky na věci dříve zapomenuté. Vsvětíme si to tak, že roz-

manité vlivy, jimž jsou naše smysly v bdělém stavu ustavičně vydány, působí rušivě na vzpomínání, kdežto v hypnóze je možný úplný klid vědomí se současným zvýšením pouze jediné činnosti. Ježto všechno, co kdy člověk viděl, slyšel, promyslel a procítil, může být zapomenuto jen zdánlivě, vynoří se někdy ve vědomí i velmi vzdálené vzpomínky. Jsou případy, že osoba mluví v hypnóze řečí, kterou kdysi znala, pak ale úplně zapoměla (hypermnesie).

Hluboká hypnóza se vyznačuje také tím, že se všechny úkazy dají přeložit i do doby po hypnóze, čili že se dají sugerovat posthypnoticky. Řeknu na příklad hypnotisovanému, že bude mít po probuzení na klíně tři růže, položím mu však na klín jen jednu růži. Probuzený vidí pak opravdu tři růže a nedovede ani rozzeznat skutečnou růži od halucinovaných.

Posthypnotickou sugescí možno též vykonat vliv na pozdější jednání hypnotisovaného. Poručím-li mu na příklad, aby po probuzení, až uslyší zateskání, vzal židli, na které seděl, a postavil ji na jiné místo, vykoná rozkaz s velikou přesností. Na dané znamení vynoří se totiž sugerovaná představa v jeho mysli, nabývá síly a nutí ho neodolatelně, aby vyplnil rozkaz. Někdy při tom osoba upadá znova, aspoň částečně do hypnotického stavu. V době mezi probuzením a vykonáním rozkazu nemá však ani tušení o tom, co má vykonat, rozkaz zůstal v podvědomí. Posthypnotické rozkazy možno dát týdny i měsíce do budoucnosti a stanovit jejich

vykonání na určitý den a určitou hodinu, a přece působí. Vykonání rozkazu předpokládá někdy dokonce řadu úsudků, tak na př., když nařídím, aby rozkaz byl vykonán až při dvanáctém zaklepaní. Osoba po probuzení neví o ničem, mluví s jinými a zdá se, že si zaklepaní vůbec nevšimá. Jakmile však bylo zaklepano po dvanácté, rozkaz je vykonán. Osoba počítala tedy neuvědoměně.

Zajímavý doklad praktického použití posthypnotického vlivu podal švýcarský psychiatr Forel. Jako ředitel ústavu pro choromyslné v Curychu použil posthypnotického vlivu k ulehčení služby ošetřovatelů. Řekl hypnotisovanému ošetřovateli, že nebude slyšet ani největší hluk a nevbudí se. Tleskal a pískal mu do uší, aniž se hypnotisovaný probudil. Potom mu řekl, že na sotva slyšitelné škrábnutí nehtem o zeď se probudí. To se také stalo. Ošetřovatel si dovedl vzpomenout na škrábnutí, ale ne na hluk. Forel mu řekl nyní, že v noci nebude nikdy slyšet ani největší hluk neklidných pacientů a bude spát, že se však ihned probudí, jestliže nemocný učiní něco neobvyklého. Této metody používal důsledně u všech ošetřovatelů na oddělení neklidných choromyslných a ulehčil jim takto velmi jejich službu. Nervová únava a nespavost u personálu vymizely, zato hlídání nemocných bylo jistější. Nástupce Forelův Bleuler, předtím profesor berlínské university, potvrdil v plném rozsahu zkušenosti Forelovy.

Z knihy *Jak se projevuje duše*